

**Niezwykłe historie
zwykłych ludzi.
Archiwa Rodzinne
Niepodległej**

Leszno 2020

Archiwum Państwowe w Lesznie od zeszłego roku promuje wśród lokalnej społeczności ogólnopolski projekt realizowany przez sieć archiwów państwowych „Archiwa Rodzinne Niepodległej”. Zeszłoroczna edycja projektu spotkała się z szerokim zainteresowaniem liczного grona uczestników. W roku bieżącym projekt jest kontynuowany. Jego efektem jest wystawa i katalog, który oddajemy w Państwa ręce. Zarówno wystawa, jak i katalog nie mogłyby powstać, gdyby nie liczne grono osób, które chciało się z nami podzielić pamiątkami po swoich przodkach. Składamy serdeczne podziękowania darczyńcom i uczestnikom projektu „Archiwa Rodzinne Niepodległej”, a w szczególności Krzysztofowi Tomczykowi, Krystynie Bartoszkiewicz, Krzysztofowi Handke, Andrzejowi Handke, Joannie Kiąca-Fryczkowskiej, Andrzejowi Kotlarskiemu, Elżbiecie Kromuszczyńskiej, Reginie Nowak, Ewie Metelskiej, Marii Metelskiej, Bożenie Jakubiak, Wojciechowi Ratajczakowi, Felicji Skrzypczak-Krzywińskiej, Jerzemu Solli, Marii Stróżyńskiej, Januszowi Skrzypczakowi, Robertowi Walkowiakowi. Dziękuję również pracownikom Archiwum, zwłaszcza mgr Alicji Bodylskiej, która drugi rok jest koordynatorem projektu, służy także wsparciem i radą wszystkim tym, którzy zwracają się do nas o pomoc w zabezpieczeniu swoich cennych pamiątek.

Zachęcam Państwa do poznawania swojej rodzinnej historii, być może odkrycie, że wasi przodkowie przyczynili się do odzyskiwania przez Polskę niepodległości. Dzięki temu wzbogacimy lokalną historię i wszyscy przyczynimy się do jej zachowania dla przyszłych pokoleń.

dr Elżbieta Olender

dyrektor

Archiwum Państwowego w Lesznie

W 2019 r. w ramach obchodów 100. rocznicy utworzenia sieci archiwów państwowych oraz stulecia odzyskania niepodległości, Archiwa Państwowe zapoczątkowały projekt „Archiwa Rodzinne Niepodległej”. Uruchomione zostały punkty konsultacyjne, gdzie można uzyskać pomoc i poradę na temat sposobów prowadzenia domowego archiwum oraz zabezpieczenia i konserwacji rodzinnych pamiątek. Uwieńczeniem tych działań w Archiwum Państwowym w Lesznie jest wystawa „Niezwykłe historie zwykłych ludzi. Archiwa Rodzinne Niepodległej”.

„Archiwa Rodzinne Niepodległej” to projekt szczególny. Skierowany jest do każdego, dla kogo zachowanie pamięci o przeszłości jest ważne. Rodzinne pamiątki mają nie tylko wartość sentymentalną, ale także stanowią bezcenny materiał historyczny. Tworzą historię społeczną, znacznie barwniejszą niż ta podręcznikowa, zdominowana przez wielką politykę.

Głównym celem projektu „Archiwa Rodzinne Niepodległej” jest połączenie narodowej oraz prywatnej historii, a także pokazanie roli pojedynczych osób i rodzin w przywróceniu niepodległej Polski. Materiały prezentowane na wystawie odzwierciedlają społeczną, kulturalną i polityczną działalność pokazanych tu osób. Jednocześnie możemy zobaczyć ich codzienne życie - rodzinne i zawodowe - utrwalone na fotografii. Śledząc losy osób przedstawionych na wystawie, widzimy historię naszego państwa. Od czasów zaborów przez strajki szkolne, I wojnę światową, Powstanie Wielkopolskie, wojnę polsko-bolszewicką, odbudowę państwa polskiego po odzyskaniu niepodległości aż po wrzesień 1939 r., konspirację, udział w Armii Krajowej, w Powstaniu Warszawskim czy pobyt w obozach. W każdej prezentowanej kolekcji możemy zobaczyć odbicie naszej narodowej historii.

Wystawa składa się z 16 kolekcji rodzinnych. Pięć z nich zostało przekazanych przez twórców lub ich rodziny i znajduje się w zasobie leszczyńskiego archiwum. Pozostałe kolekcje po uprzedniej konserwacji, zostały zdigitalizowane i przechowywane są w formie cyfrowej, a oryginały wróciły do właścicieli.

Mam nadzieję, że wystawa, jak i cały projekt rodzinnych archiwów, przyczyni się do wzrostu świadomości ludzi co do wartości materiałów archiwalnych i będzie zachętą do dbania o rodzinne dokumenty, aby mogły służyć następnym pokoleniom.

Alicja Bodylska

Kolekcja Jana Barczyńskiego *(oprac. Alicja Bodylska)*

Jan Barczyński był synem Jana i Weroniki z domu Nadolna. Urodził się 20 grudnia 1894 r. w Drzeczkowie koło Osiecznej. W czasie I wojny światowej walczył w armii pruskiej (Niederschlesisches Infanterie-Regiment Nr 47 König Ludwig III von Bayern) na froncie zachodnim. We Francji zaciągnął się jako ochotnik do Błękitnej Armii generała Józefa Hallera i z nią powrócił do Polski. W latach 1919–1921 służył w 17. Pułku Artylerii Lekkiej.

W 1927 r. poślubił Annę Krzyżyńską. Małżeństwo miało czworo synów: Tadeusza (ur. w 1928 r.), Stefana (ur. w 1931 r.), Jana (ur. w 1933 r.) i Aleksandra (ur. w 1948 r.). Mieszkał i pracował w rodzinnym Drzeczkowie. Zmarł w 17 lipca 1976 r.

Jan Barczyński w czasie I wojny światowej

Jan Barczyński w czasie I wojny światowej

Jan Barczyński, ok 1920 r.

Rodzice Jana, Jan i Weronika Barczyńscy, ok. 1910–1915

Jan Barczyński (stoi drugi od lewej), ok. 1914–1915

Rzeczpospolita Polska Nr 06451/7013/5 Wójt Nr 17
Wójtostwo Pomorskie Powiat Leszno
Gmina Miejsceurodz. Olszewska miasto
Parafia

Wypis z aktu urodzenia *)

Na podstawie ksiąg stanu cywilnego za rok 1894 Nr 256 stwierdzam, że
Jan Barczyński urodził(a) się w Draszkowie
dnia 20-ego miesiąca grudnia roku 1894 tysiąc osiemset dzie-
sięćdziesiątego czwartego z oca Jana matki
Weroniki urodz. Madolna z oca
Zgodność niniejszego wypisu z oryginałem stwierdzam
Olszewska dnia 20-ego miesiąca września 1948 r.
podpis podpis urzędnika stanu cywilnego

*) Przy sporządzaniu wypisu z ksiąg stanu cywilnego, w których, zgodnie z przepisami rozporządzenia
prezesa Rady Ministrów z dnia 14 października 1934 r. o zmianie przepisów o prowadzeniu i przechowywaniu
dokumentów, albo wypis jest w takto określony, w jakim dane te są zawarte, w aktach stanu cywilnego.
*) Przy dalszym nadawaniu wypisów należy iść z uwagą.

Wypis z aktu urodzenia Jana Barczyńskiego, 1948 r.

Jan Barczyński, ok. 1958 r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA Nr 06457/3721/5 Wójt Nr 17
Województwo Pomorskie Powiat Leszno
URZĄD STANU CYWILNEGO
Nr. 28/1948

WYCIEG AKTU MAŁŻENSTWA

Zaświadczam, że Jan Barczyński i Anna Krzyżyńska
zawarli związek małżeński w dniu 20 sierpnia 1948 r.
tysiąc dziewięćset czterdziestego siódmego roku
w Rębowie

Urządnik Stanu Cywilnego:
J. Barczyński

Wzrost Nr M 11. Gospod. Zrzeszenie San. Teryt. Warszawa, Dobre 1948

Wyciąg z aktu małżeństwa Jana Barczyńskiego i Anny Krzyżyńskiej, 1948 r.

Kolekcja Brunona i Julianny Bartoszkiewiczów (oprac. Alicja Bodylska, Karolina Sternal)

Julianna Bartoszkiewicz z domu Kucnerowicz, córka Feliksa i Marty urodziła się 27 maja 1909 r. w Lubiniu, w powiecie kościańskim. Ojciec prowadził w Lubiniu zakład stolarski, a matka sklep kolonialny. Brunon Bartoszkiewicz urodził się 13 września 1902 r. w Rydzynie, w powiecie leszczyńskim. Jego rodzicami byli Józef i Franciszka Bartoszkiewicz. Ojciec był stolarzem i prowadził w Rydzynie zakład stolarski.

Julianna i Brunon pobrali się 21 października 1928 r. Po ślubie zamieszkali w Rydzynie, gdzie na świat przyszła trójka ich dzieci: Stanisław (ur. w 1929 r.), Jerzy (ur. w 1931 r.) i Krystyna (ur. w 1935 r.)

W roku 1935 rodzina przeniosła się do Leszna, gdzie Brunon uruchomił dużą firmę stolarską zatrudniającą 15 osób i produkującą meble oraz trumny. Zamieszkali przy Rynku pod nr 25, gdzie na parterze prowadzili sklep z wyrobami swojej firmy.

Brunon Bartoszkiewicz był powstańcem wielkopolskim, działaczem Związku Powstańców Wielkopolskich, komendantem Ochotniczej Straży Pożarnej i prezesem Bractwa Kurkowego w Rydzynie, członkiem Stronnictwa Narodowego, Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Lesznie oraz Leszczyńskiego Klubu Motorowego, którego był współzałożycielem. Tuż przed wybuchem drugiej wojny światowej, jako porucznik rezerwy, Brunon Bartoszkiewicz został zmobilizowany. Podczas kampanii wrześniowej walczył między innymi w bitwie nad Bzurą. Po klęsce wrócił do domu, gdzie został aresztowany, a następnie 21 października wraz z innymi obywatelami Leszna rozstrzelany.

Julianna Bartoszkiewicz, ok. 1930 r.

Brunon Bartoszkiewicz, ok. 1930 r.

Julianna wraz z trójką dzieci została zmuszona do opuszczenia mieszkania, a następnie wysiedlona do Tomaszowa Mazowieckiego w Generalnej Guberni. Tam poznała rodzinę Średnich – Żydów z Bydgoszczy. Ich córka Estera ukończyła pierwszy rok studiów na Uniwersytecie Warszawskim. Julianna Bartoszkiewicz nawiązała przyjazne relacje z żydowską rodziną, a gdy Niemcy przenieśli Średnich do getta, Julianna pomagała im dostarczając żywność. W lutym 1943 roku Estera uciekła z kolumny żydowskich kobiet prowadzonych przez miasto i dotarła do mieszkania Julianny i jej trójki dzieci. Niebawem do Estery dołączył jej mąż Aaron Waldeman. Julianna pomogła im zdobyć nową tożsamość.

Zakład stolarski Brunona Bartoszkiewicza, Rydzyna, ok. 1930–1935

We wrześniu 1943 r. rodzina Bartoszkiewiczów przeniosła się do Warszawy. Niebawem dołączyli do nich Estera i Aaron. Julianna ukrywała żydowskie małżeństwo aż do wybuchu Powstania Warszawskiego, podczas którego wspólnie chronili się przed nalotami w piwnicach domów. 25 sierpnia odłamek zranił dziewięcioletnią córkę Krystynę w twarz i w nogę. Rany były bardzo ciężkie, ale dziecko przeżyło powstanie.

Julianna i Brunon Bartoszkiewiczowie z dziećmi: Stanisławem, Jerzym i Krystyną, Rydzyna, 1935 r.

Julianna Bartoszkiewicz z córką Krystyną, Rydzyna, 1936 r.

Z Warszawy Bartoszkiewiczowie i Waldemanowie wyszli wspólnie i ewakuowali się do Pruszkowa. Po zakończeniu wojny Julianna Bartoszkiewicz wróciła z dziećmi do Leszna i zamieszkała przy ul. Zielonej. Estera i Aaron Waldemanowie przez pewien czas mieszkali w Łodzi. Ostatni raz Estera widziała się z Julianną w 1946 lub 1947 roku. Po pewnym czasie Waldemanowie wyemigrowali do Kanady, skąd wyjechali do Nowego Jorku.

Julianna Bartoszkiewicz zmarła w wieku 86 lat, 11 sierpnia 1995 roku w Poznaniu, gdzie w ostatnich latach swojego życia mieszkała z córką Krystyną.

Julianna z synami, ok. 1937 r.

Julianna i Brunon Bartoszkiewiczowie, ok. 1937 r.

Julianna Bartoszkiewicz z dziećmi, ok. 1937 r.

Jerozolimski Instytut Yad Vashem na wniosek Estery Waldeman nadał pośmiertnie Juliannie Bartoszkiewicz tytuł „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata” za uratowanie życia jej i jej mężowi. Ten zaszczytny medal i dyplom odebrała córka Krystyna z rąk attaché kulturalnego przy Ambasadzie Izraela, Yaakowa Finkelsteina, w siedzibie Filii Związku Gmin Wyznaniowych Żydowskich w Poznaniu 11 stycznia 2007 r.

Esthera Waldeman nie przyjechała na uroczystość. W synagodze w Nowym Jorku urządziła spotkanie poświęcone Juliannie Bartoszkiewicz. Odczytała z kartek przemówienie. Opisała wszystko, przez co przeszła w czasie wojny. Julianne nazwała „aniołem”.

Julianna Bartoszkiewicz, ok. 1995 r.

Dyplom Sprawiedliwy wśród Narodów Świata, przyznany Juliannie Bartoszkiewicz, 2005 r.

Medal Sprawiedliwy wśród Narodów Świata, przyznany Juliannie Bartoszkiewicz, (awers i rewers), 2005 r.

Kolekcja Alfonsa Fenglera (oprac. Alicja Bodylska)

Alfons Roman Fengler, syn Jana i Marii z d. Pieckel urodził się 26 lipca 1898 r. w Obrze (pow. wolsztyński). W 1915 r. został wcielony do armii niemieckiej. Walczył na froncie zachodnim, m.in. pod Verdun. W czerwcu 1919 r. zgłosił się do Wojska Wielkopolskiego i dostał przydział do 1. baterii dywizjonu zapasowego artylerii. Brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej. Przez cały okres międzywojenny służył w Wojsku Polskim.

Szkolił się w Szkole Podchorążych Artylerii w Poznaniu. Został promowany na stopień podporucznika służby stałej artylerii 31 lipca 1920 r. Po ukończeniu szkoły służył w Centralnym Obozie Podoficerskich Szkół Artylerii w Toruniu. W 1925 r. przeniesiony został do 1. Pułku Artylerii Przeciwlotniczej w Warszawie. Awansował do stopnia kapitana 1 stycznia 1931 r., po czym objął dowództwo baterii. W 1938 r. awansował do stopnia majora służby stałej i do sierpnia 1939 r. był dowódcą 3. dywizjonu w 1. Pułku Artylerii Przeciwlotniczej.

W czasie wojny obronnej, we wrześniu 1939 r., dowodził 1. dywizjonem samochodowym artylerii przeciwlotniczej. Po zakończeniu kampanii wrześniowej 1939 r. przedostał się przez Rumunię do Francji, gdzie wstąpił do Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. W czerwcu 1940 r. ewakuowany został do Wielkiej Brytanii. Służył także na Środkowym Wschodzie w 5. Dywizji Strzelców Karpackich (w latach 1942–1944), dowodząc 5. Kresowym Pułkiem Artylerii Przeciwlotniczej. W 1942 r. został awansowany na stopień podpułkownika. Uczestniczył w kampanii włoskiej w 1944–1945 (walczył m.in. pod Monte Cassino).

Alfons Fengler, Boże Narodzenie na pustyni irackiej, 1942 r.

Alfons Fengler, Palestyna, 1942 r.

IDENTITY CARD
(FOREIGN OFFICER)

This is to Certify that
FENZLER ALFONS *My*
is a Polish Subject who is
on approved duty in the United Kingdom in
the Official Capacity of
an officer in the Polish Army.

.....
He is exempted from the provisions of the
Aliens Order and should be afforded all facilities
necessary for the discharge of his Official Duties.

Alfons Czajka
Signature of Bearer

Issued and Registered by
GLASGOW AREA

Date 16. P. 20.

Serial No. 07656

Department recommending:

Photo

Signature of Bearer *Alfons Czajka*

Official Address of Bearer:

Brytyjski dowód osobisty Alfonsa Fenglera (s. 2 i 3),
wydany 26 sierpnia 1940 r.

Po demobilizacji w 1947 r. powrócił do kraju. Początkowo mieszkał i pracował w Nowej Soli i Zielonej Górze. Po uzyskaniu renty inwalidzkiej przeprowadził się do Leszna. 11 listopada 1990 r. został awansowany na stopień pułkownika. Zmarł 14 marca 1993 r.

Dwukrotnie był żonaty. Pierwsze małżeństwo zawarł w 1927 r. z Anną Brass, z którą miał dwie córki: Marię (ur. w 1928 r.) i Krystynę (ur. w 1933 r.). Drugie małżeństwo zawarł z Józefą Śmigielską w 1949 r.

Odznaczenia: Krzyż Walecznych (1920 r. i 1939 r.) Złoty Krzyż Zasługi, Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918–1921, Medal Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości, brązowy i srebrny Medal za Długoletnią Służbę Wojskową, Krzyż Czynu Zbrojnego Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, Krzyż Pamiątkowy Monte Cassino, Gwiazda za Wojnę 1939–1945, Gwiazda Italii.

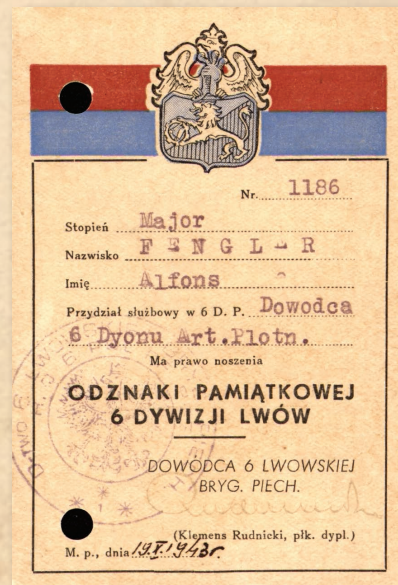
Alfons Fengler, Irak, 1942 r.

Alfons Fengler i Kazimierz Angerman przy drogowskazie do Polski, Irak, 1942 r.

Alfons Fengler w czasie kampanii włoskiej, Ankona, 1944 r.

Legitymacja odznaki pamiątkowej 6. Lwowskiej Dywizji Piechoty (s. 1), 19 października 1943 r.

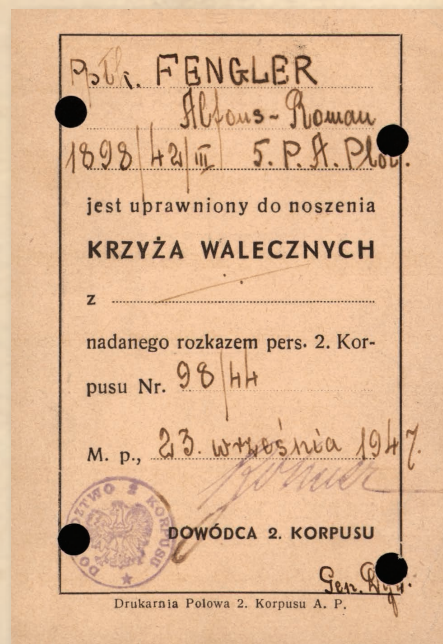

Legitymacja majora Alfonsa Fenglera z Armii Polskiej we Francji (s. 2 i 3), 15 stycznia 1942 r.

Pozwolenie na prowadzenie pojazdów wojskowych, (s. 2 i 3), 26 lipca 1943 r.

Legitymacja Krzyża Walecznych (s. 1), 3 września 1947 r.

Legitymacja Krzyża Pamiątkowego Monte Cassino (s. 2 i 3), 27 lutego 1945 r.

Alfons Fengler, ok. 1964 r.

Kolekcja Jerzego Handke *(oprac. Alicja Budyńska)*

Jerzy Handke urodził się 29 kwietnia 1912 r. w Roszkowie (pow. Jarocin). Ojciec jego, Augustyn, był pracownikiem kolejowym, a matka, Antonina z d. Neumann zajmowała się domem.

Po ukończeniu szkoły powszechnej kształcił się w Seminarium Nauczycielskim w Lesznie, a następnie ukończył Wyższy Kurs Nauczycielski w Poznaniu.

W latach 1932–1933 odbył służbę wojskową na Kursie Podchorążych Rezerwy Piechoty 17. Dywizji Piechoty przy 69. pułku piechoty w Gnieźnie. Praktyki odbywał w Lesznie, w 55. Poznańskim Pułku Piechoty.

W 1934 r. rozpoczął pracę jako nauczyciel w szkole zawodowej w Grudziądzu. W tym samym roku uczestniczył w ćwiczeniach 69. pp. W następnych latach pracował jako Komendant Przysposobienia Wojskowego Szkół Zawodowych w Grudziądzu. Awansowany został na podporucznika rezerwy piechoty 1 stycznia 1936 r.

W sierpniu 1939 r. został zmobilizowany do służb taborowych Armii Poznań na stanowisko kierownika magazynów wojskowych. W czasie ewakuacji na wschód kraju dostał się do niewoli sowieckiej w Brześciu Litewskim. Uciekł z niewoli i udał się do Grudziądza, do rodziny. Poszukiwany przez Selbstschutz¹ udał się do Leszna.

W początkach listopada 1939 r. został zaprzysiężony do Korporacji Braterstwa „Czołem Sikorskiemu” przez majora Stefana Łukowicza, a w grudniu 1939 r. – do Służby Zwycięstwu Polsce przez porucznika Franciszka Pawełę.

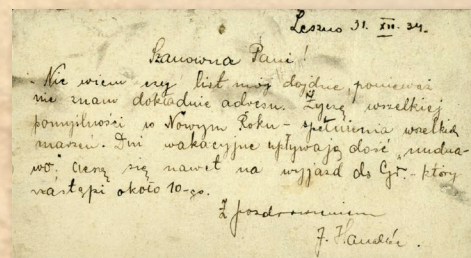
¹ Volksdeutscher Selbstschutz, potocznie Selbstschutz (Samoobrona Etnicznych Niemców) – organizacja paramilitarna utworzona we wrześniu 1939 r. na okupowanych ziemiach polskich.

Jerzy Handke (siedzi drugi od prawej) jako uczeń Państwowego Seminarium Nauczycielskiego Męskiego w Lesznie, dwudziestolecie międzywojenne, z zasobu APL

I Komunia Święta Jerzego Handke, 1921 r., z zasobu APL

List Jerzego Handke do przyszłej żony Heleny, 31 grudnia 1934 r., z zasobu APL

Od wiosny 1940 r. działał w Związku Walki Zbrojnej. Organizował struktury konspiracyjne ZWZ w Lesznie, a w czerwcu 1940 r. mianowany został komendantem obwodu ZWZ w Lesznie – „Orzechy II”.

Od marca 1941 r. pełnił funkcję komendanta Inspektoratu Rejonowego ZWZ/AK w Lesznie – „Ptaszarnia”. Używał pseudonimów „Leszek”, „Leszek Biały”, „Grot”, „Leszek Grot”. Organizował siatkę konspiracyjną na terenach Leszna, Rawicza, Kościana, Gostynia.

Został przypadkowo aresztowany w czerwcu 1943. Nie znając jego powiązań organizacyjnych, Gestapo zaproponowało mu współpracę i zwolniło. Wykorzystał tę sytuację i w porozumieniu z komendantem Okręgu AK – po przekazaniu agend Inspektoratu Rejonowego Leszno podporucznikowi Maksymilianowi Lewandowskiemu – jesienią 1943 r. został przerzucony do powiatu wrzesińskiego.

Państwowe Seminarjum Nauczycielskie *Męskie*
im. *Leszka* w *Lesznie*
Nr. *8* Rok szkolny 1942-43

ŚWIADECTWO SZKOLNE

Handke Jerzy
urodzon. y dnia *29 kwietnia 1914 r.* w *Rozdwoju*
gminie *Leszno*, powiat *Leszno*, religii (wymazano) *rymsko-kat.*
uczeń kursu *drugiego* otrzymuje za rok szkolny 1942-43

stopień następujący:

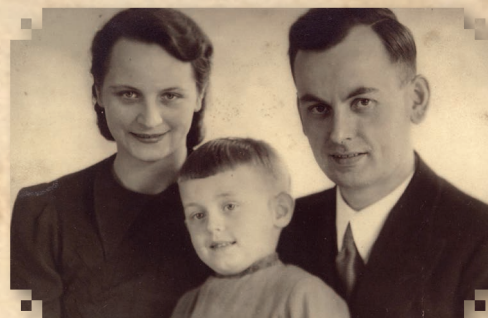
z sprawowania się z nauki religii	<i>dobry</i>
psychologii wraz z nauką o dziecku	<i>dobry</i>
historii wychowania	<i>dobry</i>
pedagogiki	<i>dobry</i>
praktyki i metodyki pierwszych lat nauczania	<i>dobry</i>
nauki języka polskiego	<i>dobry</i>
języka <i>niemieckiego</i>	<i>dobry</i>
języka	<i>dobry</i>
historii	<i>dobry</i>
o Polsce współczesnej	<i>dobry</i>
geografii	<i>dobry</i>
matematyki	<i>dobry</i>
fizyki, chemii i mineralogii	<i>dobry</i>
biologii (botaniki i zoologii)	<i>dobry</i>
anatomii	<i>dobry</i>
literatury	<i>dobry</i>
historii	<i>dobry</i>
rytmiki	<i>dobry</i>
roboty ręcznej	<i>dobry</i>
śpiewu	<i>dobry</i>
gry na skrzypcach	<i>dobry</i>
ćwiczeń cielesnych	<i>dobry</i>

Podpisz: Podpisz: 20.12.12. 20.12.12. Świadectwo szkolne dla państwowych seminarjów nauczycielskich (S. 12)

Świadectwo szkolne Państwowego Seminarium Nauczycielskiego Męskiego w Lesznie Jerzego Handke, awers, 28 czerwca 1928 r., z zasobu APL

Zdjęcie ślubne Jerzego Handke i Heleny z domu Plieth, 1936 r., z zasobu APL

Jerzy Handke – komendant Inspektoratu Rejonowego AK w Lesznie z żoną Heleną i synem Andrzejem (ur. w 1937 r.), okres okupacji, z zasobu APL

Jerzy Handke jako nauczyciel, siedzi pierwszy od lewej, ok. 1934 r., z zasobu APL

Kolekcja Joanny Kiąca-Fryczkowskiej (oprac. Alicja Bodylska)

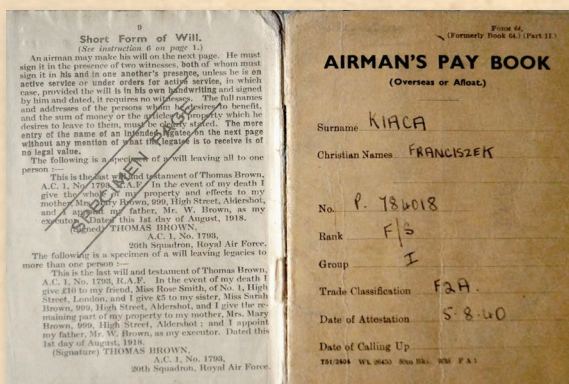
Joanna Kiąca-Fryczkowska urodziła się 4 lipca 1927 r. w Dęblinie, gdzie jej ojciec, Franciszek Kiąca, służył w Wojsku Polskim i pracował w przemyśle lotniczym jako mechanik. Gdy miała 8 lat, wraz z rodzicami i bratem Jarosławem zamieszkała w Warszawie. W czasie okupacji, jako uczennica Szkoły Handlowej przy pl. Trzech Krzyży, wstąpiła do Szarych Szeregów, a następnie do Okręgu Warszawskiego Armii Krajowej. W Powstaniu Warszawskim walczyła w batalionie łączności na Ochocie. 14 sierpnia, wraz z ludnością cywilną, trafiła do Pruszkowa, a następnie została wywieziona kolejno do KL Ravensbrück, KL Salzgitter, KL Bergen-Belsen.

Zdjęcie ślubne rodziców Joanny Kiąca-Fryczkowskiej – Lucji Koniecznyńskiej i Franciszka Kiąca, Jezierzycze Kościelne, 21 czerwca 1926 r.

Joanna Kiąca, Dęblin, 1928 r.

Książeczka żołdu Franciszka Kiąca, ojca Joanny Kiąca-Fryczkowskiej (strony 2–3), data złożenia przysięgi wojskowej: 5 sierpnia 1940 r.

Franciszek Kiąca, ojciec Joanny Kiąca-Fryczkowskiej, Anglia, 1941/1942

Komunijne zdjęcie Joanny Kiąca, Warszawa, maj 1935 r.

Po wyzwoleniu wcielono ją do II Korpusu Polskiego gen. Władysława Andersa. We Włoszech, w Porto San Giorgio, uczęszczała do Gimnazjum Ogólnokształcącego dla Ochotniczek P.S.K. II Korpusu, gdzie w 1946 zrobiła tzw. „małą maturę”. W tym samym roku została przeniesiona do Anglii. Tam, od kilku lat, przebywał ojciec Pani Joanny, który w momencie wybuchu II wojny światowej przez Rumunię i Francję dotarł do Anglii.

Wróciła do Polski w 1947 r. W 1953 r. ukończyła Wydział Lekarski Uniwersytetu Poznańskiego. Jest lekarzem specjalistą z zakresu chorób wewnętrznych i geriatrici. W 1955 r. wyszła za mąż za Mariana Fryczkowskiego. Ma jedną córkę – Małgorzatę (ur. w 1956 r.) Przez wiele lat pracowała jako lekarz w Zabrze i Wschowie. W 1977 roku zamieszkała w Boszkowie, a od 1998 mieszka w Lesznie. Jest prezesem Oddziału Leszno Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej. 15 sierpnia 2020 r. awansowano ją na stopień majora.

Joanna Kiąca z bratem Jarosławem,
Warszawa, lata okupacji

Joanna Kiąca z bratem Jarosławem i matką Lucją,
Warszawa, lata okupacji

Joanna Kiąca z bratem Jarosławem i matką Lucją,
Warszawa, lata okupacji

Joanna Kiąca (druga od prawej)
w II Korpusie Polskim gen. Władysława Andersa, Włochy, 1946 r.

2

(1) SOLDIER'S NAME and DESCRIPTION on ATTESTATION.

Army Number: 272.1.K.1.1927.10

Surname (in capitals): KIĄCZA

Christian Names (in full): JOANNA

Date of Birth: 4-7-1927

Place of Birth: Polish

In or near the town of: Polish

In the country of: Polish

Trade on Enlistment: Polish

Nationality of Father at birth: Polish

Nationality of Mother at birth: Polish

Religious Denomination: Rzym - Kat.

Approved Society: Polish

Membership No.: Polish

Enlisted at: Polish On: Polish

For the: Polish

* Regular Army. * Supplementary Reserve.

* Territorial Army. * Army Reserve Section-D.

* Strike out those inapplicable.

For years with the Colours and years in the Reserve.

Signature of Soldier: Polish

Date: 5-9-1946

3

DESCRIPTION ON ENLISTMENT.

Height: 156 ins. Weight: 59 lbs.

Maximum Chest: 36 ins. Complexion: Polish

Eyes: Polish Hair: Polish

Distinctive Marks and Minor Defects: Polish

CONDITION ON TRANSFER TO RESERVE.

Found fit for: Polish

Defers or History of past illness which should be enquired into if called up for Service: Polish

Date: Polish 19Polish

Initials of M.O. i/c: Polish

Książeczka żołdu Joanny Kiąca (s. 2 i 3), 5 września 1943 r.

No 8049

Polskie Siły Zbrojne
Polish Armed Forces

LEGITYMACJA
b. jeńca wojennego

IDENTITY-CARD
ex Prisoner of War

Nazwisko: iąca (drukami—in capitals)

Imiona własne: Joanna

Data i miejsce urodz.: 4.7.1927

Wyznanie (option): Rzymsko-kat.

Stopień wojskowy: Szer.

Pieczęć Of. Kont. Stamp Cont. Office.

Podpis Of. Kont. Signature Cont. Office.

Pieczęć SW. CONTACT OFFICE.

No 1

Data: 21.7.45

Legitymacja byłego jeńca wojennego, 21 lipca 1945 r.

Gimnazjum Ogólnokształcące dla Ochotniczek
P.S. II Korp. Pomocniczej Służby Kobiet

Nr. 13.

ŚWIADECTWO UKOŃCZENIA
GIMNAZJUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCEGO

Joanna Krystyna Kiąca

M. p. Polish

urodzona 4 lipca 1927 r.

w m. Polish

województwa Polish

wyznania Polish

do klasy Polish

roku 1946.

ukończyła w Polish

naucz. w zakresie programu, przepisowanego dla

gimnazjum ogólnokształcącego, zorganizowanego na

zawołach art. 20 ustawy z dnia 11 marca 1932 r.

o strukturze szkolnictwa (Dz. U. R. P. Nr. 28 poz. 380).

Podpis Polish, dnia 3 lipca 1946 roku

DYREKTOR Polish

Świadectwo ukończenia Gimnazjum Ogólnokształcącego dla Ochotniczek Pomocniczej Służby Kobiet II Korpusu Polskiego, Porto S. Giorgio, Włochy, 3 lipca 1946 r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Ministerstwo Administracji
Państwowy Urząd Repatriacyjny
Punkt Przyjęcia

W. Gdańsk-Pom.

Zaświadczenie Nr. 887955

Zaświadczam, że ob. Polish (nazwisko, imię, imię ojca)

przyszedł do Polski z terytorium Polish

i dnia 8.5 1947 r. zarejestrował się na Punkcie

Przyjęcia w Polish

Obecnie udaje się do Polish (dokładny adres)

Na podstawie zarządzenia Rady Ministrów z dnia 5.5.45

ob. Polish ma pierwszeństwo i prawo

jednorazowego bezpłatnego przejazdu wszelkimi środkami lokomocji do

Władze Państwowe i Samorządowe są proszone o udzielenie jaknajdalej

idącej pomocy okazicielowi niniejszego.

U W A G A:

1. Okazicielowi niniejszego zaświadczenia obowiązany jest zamieszkać w Międzyzdrojach w terminie do 4 dni od daty wystawienia zaświadczenia i do 3 dni po przybyciu na miejsce zamieszkania.

2. Po dacie terminu ważności, zaświadczenie winno być wymienione w miejscu stałego pobytu – na dowód tożsamości.

Kierownik Punktu Przyjęcia

Wydano d. Polish

Ważne do Polish

200.000 – XII, 45 – Druk. Min. Rep. Publ. w Łodzi

Zaświadczenie o przybyciu do Polski, 8 maja 1947 r.

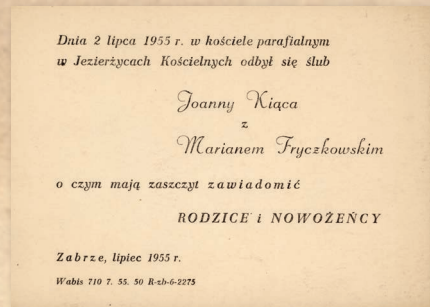

Joanna Kiąca po uroczystości ukończenia studiów na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego, Poznań 1953 r.

Dyplom ukończenia studiów na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego (środek dyplomu), Poznań, 24 października 1953 r.

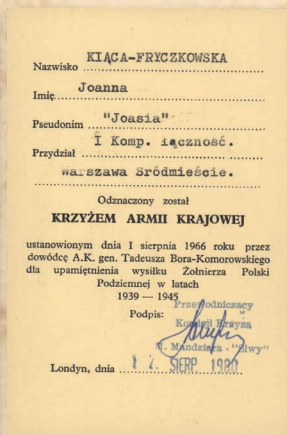
Zawiadomienie o zawarciu 2 lipca 1955 r. ślubu kościelnego przez Joannę Kiącą i Mariana Fryczkowskiego w Jezierzycach Kościelnych, Zabrze, lipiec 1955 r.

Joanna Kiąca-Fryczkowska z rodzicami na łące w Jezierzycach Kościelnych, lata 60. XX w.

Legitymacja Krzyża Armii Krajowej (awers i rewers), 12 sierpnia 1980 r.

Joanna Kiąca-Fryczkowska, 2008 r.

Kolekcja Bronisława Kotlarskiego *(oprac. Alicja Bodylska, Andrzej Kotlarski)*

Bronisław Kotlarski urodził się 14 września 1893 r. w Kębłowie (pow. Wolsztyn), jako syn Stanisława, kupca i właściciela sklepu, i Jadwigi z Biskupskich. Miał młodszego rodzeństwo: Józefa, Władysława, Stefana, Marię i Edmunda.

W latach 1899–1907 uczęszczał do sześcioklasowej szkoły powszechnej w Kębłowie. Patriotyczne wychowanie w domu zaowocowało udziałem w strajku szkolnym. Następnie zdobywał wiedzę w zawodzie kupieckim – przez 3 lata kształcił się u kupca w Wolsztynie w branży żelaznej. Pierwszą posadę objął w Sępólnie na Pomorzu, w sklepie szkła i porcelany, następnie pracował w Zbąszyniu i Świebodzinie. Podróżował po kraju sprzedając farby i lakiery. W styczniu 1915 r. podjął pracę u kupca w Lesznie.

W lutym 1915 r. został wcielony do armii niemieckiej i wysłany na front rosyjski, później francuski, rumuński i włoski, gdzie został ranny i przebywał w szpitalu polowym. Będąc w listopadzie 1918 r. na urlopie, wstąpił do Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” i wziął udział w szkoleniu wojskowym. Rozpoczęło się Powstanie Wielkopolskie – do garnizonu już nie wrócił.

5 stycznia 1919 r. rozpoczęły się walki o Wolsztyn, a w Kębłowie nastąpiła mobilizacja ochotników, którzy utworzyli drużynę kębłowską. Dowodzenie objął Bronisław – jako szeregowiec. Powstańcy przejęli z rąk niemieckich pocztę i dworzec. Po oswobodzeniu Wolsztyna przyłączono jego oddział do IV batalionu Grupy Zachodniej pod dowództwem podporucznika Stanisława Siudy. Bronisław, już jako plutonowy kompanii, brał udział w walkach pod Kębłowem, Kopanicą i Kargową.

Rodzina Kotlarskich – Bronisław stoi pierwszy od lewej, ok. 1913 r.

Bronisław Kotlarski (drugi od lewej) z rodzeństwem i przyjaciółmi, ok. 1913 r.

Nominację na kaprała otrzymał 30 marca, a na plutonowego 4 kwietnia 1919 r. Do października 1919 r. pełnił obowiązki oficera prowiantowego batalionu zapasowego. 5 sierpnia awansował na sierżanta, a 19 września 1919 r. został mianowany chorążym. 13 grudnia 1920 r. złożył w Poznaniu egzamin na oficera gospodarczego. Brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej w 1920 r., prowadząc na Ukrainie i Białorusi czołówki prowiantowe. Walczył pod Lwowem, Kijowem i na Wileńszczyźnie. W 1921 r. na własną prośbę odszedł z wojska i osiedlił się w Lesznie. Rok później, wraz z bratem Józefem, utworzył skład bławatów „Bracia Kotlarscy”. 28 października 1922 r. poślubił w Lesznie Martę Baer. Małżeństwo miało czwórkę dzieci: Jadwigę (ur. w 1923 r.), Zbigniewa (ur. w 1925 r.), Tadeusza (ur. w 1926 r.) oraz Władysława (ur. w 1928 r.).

Bronisław Kotlarski (pierwszy z lewej) w czasie Powstania Wielkopolskiego, 1919 r.

Oficyna sklepu „Bracia Kotlarscy” przy ulicy Słowiańskiej w Lesznie, otwartego w 1922 r.

Bronisław Kotlarski w mundurze „Sokoła”, 1930 r.

Bronisław Kotlarski (pierwszy z prawej) z oficerami na Wołyniu w Sławucie, przed atakiem na Kijów, 23 kwietnia 1920 r.

Spotkanie z gen. Józefem Hallerem; Bronisław Kotlarski stoi trzeci z prawej, Leszno, 1927 r.

Brał czynny udział w organizowaniu życia gospodarczego i kulturalnego Leszna. Należał do Towarzystwa Chrześcijańskich Kupców Samodzielnych. Był współorganizatorem Banku Ludowego, należał do Towarzystwa Ziem Zachodnich, Związku Powstańców i Wojaków, do Klubu Kręglarzy „Merkur”. Brał udział w reaktywowaniu Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, którego został prezesem. Uczestniczył w zlotach wszechsokolich w Pradze, Belgradzie, Lwowie i Katowicach. Wspierał kasę „Sokoła” datkami na sprzęt gimnastyczny, wyjazdy na zloty, uczestniczył w organizacji obchodów rocznic patriotycznych.

W 1935 r. w dowód uznania za zasługi i wielkiego zaangażowania w sprawy Sokolstwa Polskiego został uhonorowany najwyższym sokolim odznaczeniem – Zaszczytną Odznaką Sokoła. W 1937 r. otrzymał Medal Niepodległości, a w 1938 r. Krzyż Niepodległości i srebrny Krzyż Zasługi. 11 listopada 1938 r. został awansowany na stopień podporucznika rezerwy z przydziałem mobilizacyjnym do 60. pułku piechoty.

Gniazdo leszczyńskiego „Sokoła” z prezesem Bronisławem Kotlarskim (siedzi czwarty od lewej), 1929 r.

Rodzina Kotlarskich, 1928 r.

Bronisław Kotlarski z rodziną w Szczawnicy, 1934 r.

Odpoczynek pod Halą Gąsienicową; Bronisław Kotlarski (siedzi z lewej) i fotograf Tadeusz Semrau, 1934 r.

Poświadczenie ślubu cywilnego
 z dnia 07/12
 między *Antypim Broniewski Kaptowski*
 z *Łopina kaptowskiego* wyznania, urodzony
 dnia 14 września 1893 w *Kaptowie*
 powiat *Włoszycyński*
 syn *miast. krawieckiego Stanisława*
Kollarskiego i jego żony *Jadwigi*
 z domu *Polikupskiej*
 zamieszkałego w *Kaptowie*
 z *panną Marią Praet*
 z *Łopina kaptowskiego* wyznania, urodzoną
 dnia 31 kwietnia 1896 w *Właskach*

[illegible]

Dzieli tego			
Nazwisko i imiona	Miejscę, dzień miesiące, rok i nr. rejestracji arcydzieła	Pozostawienie arcydzieła stało czuwać	
Kollarska Jadwiga Kara	Leszno 30. 10. 1923 po pol. 8. nr. 374	Leszno 30. 8. 1923 (pieczęć) czuwać	192
Kollarski Zdzisław Karimierz	Leszno 31. 4. 1923 nr. 26 nr. 255	Leszno 31. 8. 1923 (pieczęć) czuwać	192
Kollarski Jadwiga Kara	Leszno 2. 8. 1923 nr. 374 nr. 357	Leszno 7. 8. 1923 (pieczęć) czuwać	192

[illegible]

24

Kolekcja Jana Kromuszczyńskiego (oprac. Alicja Bodylska)

Jan Kromuszczyński, syn Franciszka i Franciszki z domu Malickiej, urodził się w Kębłowie 17 czerwca 1887 r. Służył w armii niemieckiej w 206. kompanii sanitarnej. W czasie I wojny światowej walczył na froncie północno-wschodnim. W grudniu 1918 r. przyłączył się do Powstania Wielkopolskiego i walczył w kompanii wroniawskiej. 15 lipca 1910 r. w Herne poślubił Julianę Waligórską. Od 1934 r. mieszkał w Lesznie, gdzie zmarł 4 czerwca 1940 r.

Jan Kromuszczyński, ok. 1936 r.

Vorwort.

Das Familienbuch sollte für jeden Haushande geführt und sorgfältig aufbewahrt werden. Es dient zur Sammlung von Angaben, welche die Ehegatten und ihre Vorfahren betreffen, demnach aber zur richtigen Entzifferung jedes wichtigen Familienereignisses.

Die Tabellen des Familienbuches dürfen nur durch den betreffenden Beamten ausgefüllt und vollzogen werden.

Siebt Sterbefälle und Todesanzeigen ist das Familienbuch nicht mitzuführen.

Die Entzifferungen erfolgen kostenfrei.

Zur Beachtung!

Die städtischen Verpflichtungen in Beziehung auf Trauung und Taufe werden durch das Personenstandsbegehren vom 6. Februar 1875 nicht berührt. Siehe § 82.

Dies Standesamt hiers. Stadtha. (ß dem Publikum geöffnet:

A. An gewöhnlichen Wochentagen:
Vormittags von 8½ bis 11¼ Uhr,
Nachmittags von 3 bis 5 Uhr

B. Am Wochentage, an welcher ein Feiertag fällt:
Vormittags von 11–12 Uhr, jedoch nur zur Einreichung von Sterbefällen und Totgebühren

Beizehnigung über Ehezeichnung.

Heirats-Bekunde Nr. 184 pro 1870

Zwischen dem ~~[Name]~~ Gemeinwohner
und der ~~[Name]~~ ledigen Religion.
~~[Name]~~ lediger Wohnort
gebornen zu ~~[Ort]~~ am 19 ten Juni 1812,
Ist: ~~[Name]~~
Sohn von den verehelichten Herrn Ernst Hermanns
und Frau Margarethe geborenen Müllerin,
und
der verwitwen Herrn Auguste, geborenen
ledigen Religion.
gebornen zu ~~[Ort]~~, am 19 ten Juni 1811
Ist: ~~[Name]~~
Tochter von den verehelichten Herrn Auguste
und Frau Margarethe geborenen Müllerin,
ist vor dem unterschriebenen Standesbeamten heute die Ehe geschlossen

(Stadtsiegel) (Stadthaus), den 2 ten Juli 1870
Der Standesbeamte
[Signature]
Die städtische Trauung ist heute in der Kapelle vollzogen.
zu ~~[Ort]~~ den 6 ten Juni 1870
Der Pfarrer:
Lemse, Pfr.

Namen der				Eltern:					
des Vaters <i>Johann Kramszugowski,</i>				Gebohren am					
der Mutter <i>Jeliana Kramszugowskaja geb. Balczuk.</i>				Lebende Nr.					
Der Kinder				Lebende Nr.					
Namen		Geburtsort		Eingetragen in die Geburtsregister		Eingetragen in die Taufregister		Eingetragen in die Taufregister	
				der Gemeinde		mit Lebende Nr.		mit Lebende Nr.	
				Tag		Mon.		Jahr	
1. <i>Maria</i>		20. 7. 1915		Kramszug					
2. <i>Anna</i>		25. 4. 1919		Kramszug					
3. <i>Maria</i>		24. 5. 1921		Kramszug					
4. <i>Marcin</i>		10. 11. 1919		Kramszug					
5. <i>Anna</i>		10. 11. 1919		Kramszug					
6. <i>Anna</i>		10. 11. 1919		Kramszug					
7. <i>Anna</i>		10. 11. 1919		Kramszug					
8. <i>Anna</i>		10. 11. 1919		Kramszug					
9. <i>Anna</i>		10. 11. 1919		Kramszug					
10. <i>Anna</i>		10. 11. 1919		Kramszug					
11. <i>Anna</i>		10. 11. 1919		Kramszug					
12. <i>Anna</i>		10. 11. 1919		Kramszug					

Familienbuch - książeczka rodzinna Jana Kromuszczyńskiego (strony 2-5), 1910 r.

ZWIĄZEK INWALIDÓW WOJENNYCH R. P.
(WARSZAWA, KRAKOWSKIE PRZEDMIEŚCIE 60)

LEGITYMACJA INWALIDZKA

Nr 2551

P. Jan Kromuszczyński
(imię i nazwisko)
posiadający książkę inwalidzką
Nr 5613 jest:

☒ inwalidą wojennym
☒ inwalidą wojennym uprawnionym
do dodatku pielęgnacyjnego
☒ inwalidą wojennym ociemniałym

Leczn. no. 25. marca 1936
G. P. Kromuszczyński
(podpis inwalidy)

Sucha pieczęć
Min. Op.
Spol.

Pieczęć
Kola

U w a g a: Podkreślić właściwe oznaczenie, a przekreślić pozostałe.

DRUKARNIA PAŃSTWOWA

Uprawnia do
przejazdów ko-
lejami państwo-
wymi według
ulg taryfowych
dla inwalidów
wojennych
przy równocze-
snym okazaniu
książki inwali-
dzkiej.

Jan Kromuszczyński
(podpis inwalidy)

Ważna na rok wystawienia.
Ważność legitymacji przedłuża się na rok:

193 7 193 8 193 9

Dane osobiste

1) Rok urodzenia 17. VI. 1887.

Miejsce urodzenia (gmina, powiat)
Kobrowo, pow. kobaliński

Miejsce stałego zamieszkania
Leczn. - Kobiela 14

Narodowość polak

Wyznanie katol.

Wykształcenie elem.

Zawód leśniczy

Stan żonaty

Imię i nazwisko ojca Jan Kromuszczyński

Imię i nazwisko rodowego Juljana Kobielskiego

Dni i data urodzenia abdy marc 29. 1941

Jan 23. 13, Kobrowo 16. 10. 1945.

marc 24. 13, Gortado 6. 11. 1949.

Waryki 24. 9. 1941, Gortado 4. 4. 25.

Powód 16. 27.

2) Służył w armii obcej (zaborczy) niem.
w formacji 104 kucyf.
Sauich Trzy pois lat
miesięcy 13 dni

3) Służył w armii polskiej w formacji
od _____ do _____
to jest _____ lat
miesięcy _____

4) Osobną przysługę wojskową
100 proc. kucyf.

5) Otrzymał odznaczenia:

6) Udział w wojnach _____ ed _____ do _____

7) Pobył na froncie _____

Legitymacja inwalidzka Jana Kromuszczyńskiego (awers i rewers), 1936 r.

Książka inwalidzka Jana Kromuszczyńskiego (strony 4-5), 1936 r.

ZWIĄZEK WETERANÓW POWSTAŃ NARODOWYCH R.P. 1914-1919

DYPLOM Nr. 4462

ZARZĄD GŁÓWNY ZWIĄZKU WETERANÓW POWSTAŃ NARODOWYCH R.P. 1914-1919 STWIERDZA, ŻE

Kromuszczyński Jan

URODZ. DNIA 17. 6. 1887. w Kobrowie

ZOSTAŁ NA PODSTAWIE ORZECZENIA KOMISJI WERYFIKACYJNEJ UZNANY JAKO

WETERAN

POWSTANIA WIELKOPOLSKIEGO I WCIĄGNIĘTY DO KARTOTEKI ARCHIWUM
T-WA DLA BADAŃ NAD HISTORIĄ POWSTANIA WLKP. POD NR. 18934

J. P. Kromuszczyński
PREZESZARZ GŁÓWNY

Julian Kobielski
PRZEWODNICZĄCY KOMISJI WERYFIKACYJNEJ

J. P. Kromuszczyński
PREZESZARZ GŁÓWNY

Dyplom weterana Powstania Wielkopolskiego

CENTRALNE ARCHIWUM
WOJSKOWE

Nr 1624/46

dnia 4 1971 r.
Warszawa, ul. Czarnieckiego 51

Nr wch. 1624

ZASWIADCZENIE

Zaświadczam na podstawie dokumentów archiwalnych, że Ob. Jan
KROMUSZCZYŃSKI syn Wacława urodzonego 17. 6. 1887 z Kobrowa
był zweryfikowany przed 1939 r. jako powstaniec wielkopolski i ujęty w ewidencji Biura Historycz-
nego DOK-VII w Poznaniu pod nr 11462 - Weteran.

Julian Kobielski
PREZESZARZ GŁÓWNY

Julian Kobielski
PREZESZARZ GŁÓWNY

D82. Zam. 48/3. I. 1965. - C/W-48002

Zaświadczenie potwierdzające udział Jana Kromuszczyńskiego w Powstaniu Wielkopolskim, 1969 r.

Kolekcja Anny i Antoniego Łukaszewskich (oprac. Alicja Bodylska)

Anna Sobecka urodziła się 26 kwietnia 1898 r. w Lipnie (pow. leszczyński), a Antoni Łukaszewski 14 maja 1890 r. w Łagiewnikach (pow. kościański). Pobrali się 14 września 1919 r. i zamieszkali w Lesznie.

Antoni walczył w Powstaniu Wielkopolskim. W grudniu 1918 r. przyłączył się do 1. kompanii kościańskiej pod dowództwem porucznika Stanisława Siudy. Brał udział w walkach pod Brennem, Wijewem i Lipnem. Po zakończeniu powstania pracował na kolei jako zwrotniczy.

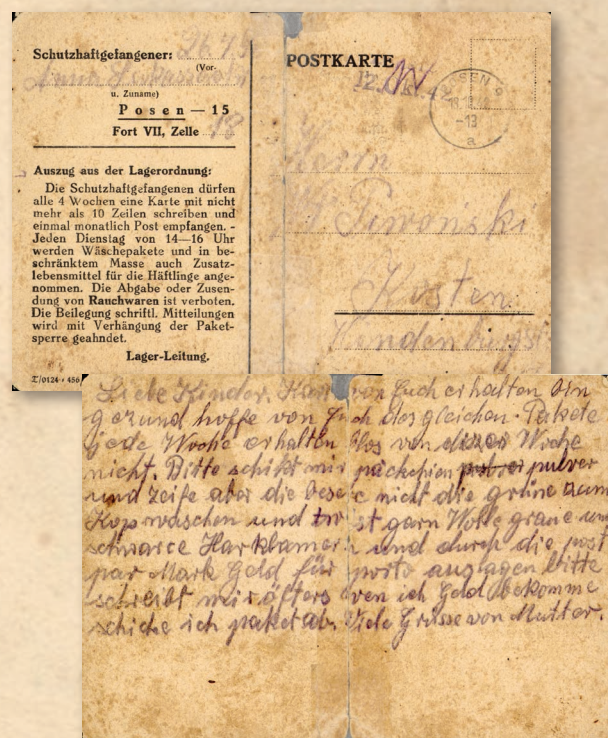
Anna zajmowała się domem i wychowaniem dzieci. Małżeństwo doczekało się czterech córek: Anny (ur. w 1920 r.), Heleny (ur. w 1922 r.), Marianny (ur. w 1923 r.) i Krystyny (ur. w 1938 r.) oraz syna Henryka (ur. w 1928 r.).

26 lipca 1942 r. do mieszkania państwa Łukaszewskich przyszedł więzień narodowości żydowskiej i poprosił o jedzenie. Anna Łukaszewska nie odmówiła pomocy. Świadkiem zdarzenia była sąsiadka, Niemka, która doniosła o tym władzom niemieckim. 27 lipca 1942 r. gestapo aresztowało małżeństwo. Antoni trafił na kilka miesięcy do obozu karnego w Ostrowie Wielkopolskim. Anna, najpierw do Fortu VII w Poznaniu, a następnie do Oświęcimia. Zmarła w obozie dnia 21 grudnia 1942 r.

Antoni przeżył wojnę. 14 czerwca 1945 r. zawarł małżeństwo ze Stanisławą Grodzką. Zmarł w Lesznie, 17 kwietnia 1967 r.

Anna Łukaszewska, Oświęcim, 1942 r.

Kartka pocztowa wysłana przez Annę Łukaszewską z Fortu VII w Poznaniu (strona adresowa i tekstowa), 1942 r.

L.dz.I-Arch-I/2674/11751/05

Oświęcim, 22 sierpnia 2005

Pan

Państwowe Muzeum Auschwitz – Birkenau w Oświęcimiu informuje, że w częściowo zachowanych aktach tut. Archiwum są następujące informacje o niżej wymienionej więźniarce KL Auschwitz:

ŁUKASZEWSKA Anna (bliższych danych personalnych brak), została przywieziona do KL Auschwitz w dniu 31.10.1942 r. transportem zbiorowym. W obozie oznaczona jako więźniarka polityczna Polka (P.Pole) **numerem 23347**. W dniu 21.12.1942 r. odnotowano jej zgon w KL Auschwitz. Innych danych brak.

PODSTAWA informacji:

numerowe wykazy transportów przybyłych do KL Auschwitz, zbiór fotografii obozowych więźniarek, spisy kobiet – Polek zmarłych w KL Auschwitz (mat. RO).

DYREKTOR
Jerzy Wróblewski

(kl)
Fotografie obozowe zostaną doślane w terminie późniejszym

Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, al. Więźniów Oświęcimia 20, 32-603 Oświęcim, Polska.
tel. centrala: +48 (33) 843-20-22 sekretariat: 844-80-00; fax: +48 (33) 843-19-34 843-18-42; e-mail: muzeum@auschwitz.org.pl

Pismo z Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau z informacją o Annie Łukaszewskiej, 2005 r.

143.

B.

Str. 17.

Łukaszewski, Anna
1919
1919
1919

1. *Łukaszewski, Antoni*
1919
1919

2. *Łukaszewski, Antoni*
1919
1919

3. *Łukaszewski, Antoni*
1919
1919

4. *Łukaszewski, Antoni*
1919
1919

144.

1. *Łukaszewski, Antoni*
1919
1919

2. *Łukaszewski, Antoni*
1919
1919

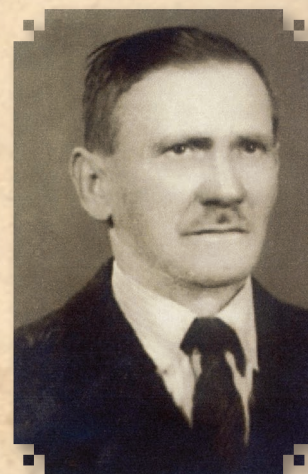
3. *Łukaszewski, Antoni*
1919
1919

4. *Łukaszewski, Antoni*
1919
1919

Akt małżeństwa Antoniego Łukaszewskiego i Anny Sobeckiej, 1919 r., z zasobu APL

Marianna Nowak, córka Anny i Antoniego Łukaszewskiego, ok. 1943–1944

Antoni Łukaszewski, ok. 1960 r.

Kolekcja Jana Metelskiego (oprac. Alicja Bodylska)

Jan Metelski urodził się 16 maja 1874 r. w Zaniemyślu, jako syn Władysława i Ludwiki z domu Wojciechowskiej. Od 1899 r. prowadził we Wschowie hurtownię towarów kolonialnych. Tam też zaangażował się w działalność patriotyczną i społeczną, m.in. działał w Powiatowej Radzie Ludowej i zbierał datki na rzecz Powstania Wielkopolskiego. Za uczestnictwo w ruchu konspiracyjnym został w 1918 r. wraz z żoną aresztowany przez Niemców i osadzony w Głogowie, a następnie w Żaganiu.

W 1919 r. przeprowadził się do Leszna, które znalazło się w granicach państwa polskiego i tu także prowadził hurtownię towarów kolonialnych. Angażował się społecznie, był prezesem Towarzystwa Chrześcijańskich Kupców Samodzielnych, członkiem Izby Przemysłowo-Handlowej, Ochotniczej Straży Pożarnej, Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, Bractwa Kurkowego i wielu innych stowarzyszeń. Jako członek Bractwa Kurkowego aż trzy razy został królem kurkowym – w 1926, 1933 i 1936 r. W 1925 r. został członkiem leszczyńskiego magistratu.

W październiku 1939 r. został internowany przez Niemców i wysiedlony do Generalnego Gubernatorstwa. Po powrocie do Leszna w 1945 r. uczestniczył w pierwszym posiedzeniu Miejskiej Rady Narodowej, został także radnym. Zmarł 14 października 1948 r.

Żona Jana Metelskiego, Aniela Metelska z domu Karolczak, ok. 1904 r.

Żona Jana Metelskiego, Aniela Metelska z domu Karolczak, Inowrocław, ok. 1910 r.

Jan i Aniela Metelscy z synami, Zakopane, ok. 1920–1923

Jan Metelski, ok. 1920 r.

Z pierwszego małżeństwa z Klarą Zimmer (zawartego w 1899 r.) miał synów: Edmunda (ur. w 1900 r.) i Brunona Alfreda (ur. w 1902 r.) oraz córkę Eleonorę (ur. w 1904 r.), a z drugiego małżeństwa, z Anielą Karolczak (zawartego w 1904 r.): Kazimierza (ur. w 1905 r.), Władysława (ur. w 1908 r.) i Mariana (ur. w 1911 r.).

Jan i Aniela Metelscy (pierwsi od lewej),
Wenecja, ok. 1930-1935

Aniela i Jan Metelscy, Krynica, 1932 r.

J. METELSKI LESZNO
 Telefon 247 HURTOWNIA KOLONIALNA ZALOŻ. 1899 r. Telefon 247
 FILJA ŚMIGIEL Telefon 61. LESZNO, dnia 16. II 1930 r.
 KONTA BANKOWE: Bank Polski
 Pocz. Kasa Oszczędności Leszno
 P. K. O. Poznań nr. 200762.

Rachunek
 Wzrost Profil Książki Leszno

✓ 1 kot. Garlin	15.66
✓ 3 tuc. Rubin	6.00
✓ 5 k. pieprz	3.90
✓ 100 p. "	6.00
	43.60
	0.80
	44.40
	12.12
	2.00
	14.12
116. -	
169. -	
384. -	
117.30	
25.60	
42.74	
104.88	
1222.44	

Przy sprzedaży obowiązują ceny dzienne. Towar wysłany franco dozwolone Leszno
 na ryzyko odbiorcy. Reklamacje uwzględniane najpóźniej w 3 dniach po odbiorze towaru.
 Miejscem płatności i zobowiązań prawnych jest Leszno.
 M. PUTATYŁCZAK POZNAŃ

Rachunek wystawiony w hurtowni
kolonialnej Jana Metelskiego, Leszno,
16 grudnia 1930 r.

Nr. ewidencyjny: 8675.-5878.-

Nazwisko i imię: Jan
Metelski

data i miejsce ur.: 16. IV. 1874 r.
Zamieszkał pow. Środa

Miejsce zam.: Leszno
Al. Krasieńskiego nr. 19a.

Wydano przez Zarząd: Okręgu
Poznańskiego P.Z.b.W.P.

dnia: 4 sierpnia 1947 r.

Ważność leg. do dnia 31. XII. 1948 roku.

Za Zarząd:
F. Zima
Przewodniczący

Legitymacja Jana Metelskiego, wydana przez Zarząd
Okręgu Poznańskiego Polskiego Związku byłych Więź-
niów Politycznych, 4 sierpnia 1947 r.

Kolekcja Edmunda Rajewskiego *(oprac. Alicja Bodylska)*

Edmund Rajewski urodził się w Lesznie 22 sierpnia 1922 r. Jego ojciec, Ignacy, był urzędnikiem skarbowym, a matka, Anna z domu Konieczna, zajmowała się wychowaniem dzieci. Edmund miał siostrę Bożenę (ur. 1926 r.) i brata Mariana (ur. 1924 r.)

W 1935 r. rozpoczął naukę w Męskim Gimnazjum w Lesznie, którą kontynuował w gimnazjum w Kościanie, gdzie rodzina Rajewskich przeniosła się w 1938 r.

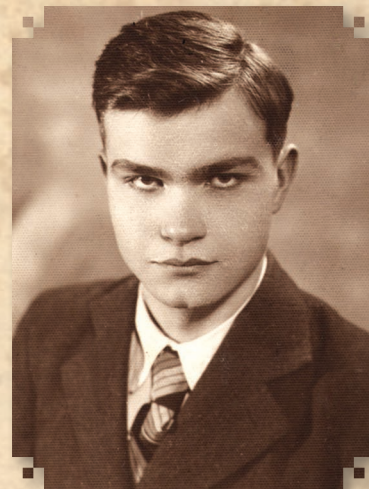
Od najmłodszych lat przejawiał zamiłowanie do poezji – pisał wiersze patriotyczne i religijne. Należał do harcerstwa. Z jego inicjatywy powstała w Kościanie tajna organizacja „Pakt Czterech”. Codziennie odsłuchiwał zagraniczne wiadomości na ukrywanym radiu. Wydawał gazetkę „Wolność”, w której umieszczał zasłyszane komunikaty radiowe, a także antyhitlerowskie artykuły, felietony satyryczne i wiersze patriotyczne.

Od lewej: Marian Koszewski, Józef Sałacki, Józef Koszewski, Edmund Rajewski, ojciec Stefana Szymkowiaka i Stefan Szymkowiak – członkowie „Paktu Czterech” na podwórzu u Mariana Koszewskiego, 1940 r., z zasobu APL

Edmund Rajewski (drugi od lewej) z bratem Marianem, ok. 1927 r., z zasobu APL

Edmund Rajewski, ok. 1938 r., z zasobu APL

W czerwcu 1941 r. wyjechał do Generalnej Guberni, z zadaniem przywiezienia krótkofalówki. W trakcie podróży został aresztowany przez Gestapo i osadzony w Forcie VII w Poznaniu. Wyrokiem sądu skazany został na 5 lat więzienia i umieszczony w więzieniu w Rawiczu. Następnie przeniesiono go do klasztoru w Miejskiej Górze, gdzie zmarł na gruźlicę 9 grudnia 1942 r.

Fragmenty rękopisu dziennika Edmunda Rajewskiego, pt. „Przeżycia wakacyjne” (strona tytułowa i 13), 1937 r., z zasobu APL

Bitte aus Autorsicht alle Grasse in dem Brief
Mengen für alles auch ich. Und
Bitte bitten unser Autorsicht und Tante
Tante.
Die Nachrichten habe ich passiert mit grossen Sorgen
um dich, besonders habe ich, um Vater, Bräut
und Schwester.

Zawiadomienie o zgonie Edmunda Rajewskiego, 9 grudnia 1942 r.

Kolekcja Franciszka Ratajczaka (oprac. Alicja Budyńska, Wojciech Ratajczak)

Franciszek Ratajczak urodził się 18 listopada 1897 r. w Luboni. Był synem Wiktorii z Musielaków, l. voto Wrzałik (1857–1919) i Franciszka Ratajczaka (1836–1905). Miał starszą siostrę Zofię (1896–1896), a z pierwszego małżeństwa swojego ojca z Antoniną z Przybylaków (1844–1890) miał dziewięcioro przyrodniego rodzeństwa: Mikołaja (1864–?), Michała (1866–?), Marcina (1869–1935), Józefę (1872, zmarła w dzieciństwie), Franciszka (1874, zmarłego w dzieciństwie), Antoniego (1880–1938), Jadwigę (1881–1882), Mariannę (1884–1885), Franciszkę (1887–1966).

W 1912 r. Franciszek Ratajczak ukończył czteroklasową Szkołę Ludową w Czarkowie, a cztery lata później,

Franciszek Ratajczak, 1915 r.

Kawalerzyści z 16. Pułku Ułanów Wielkopolskich; Franciszek Ratajczak siedzi czwarty od lewej, Bydgoszcz, 1926 r.

Ułani 2. (później 16.) Pułku Ułanów Wielkopolskich w Biedrusku; Franciszek Ratajczak stoi drugi od lewej, 1919 r.

w 1916 r. został powołany do niemieckiej armii i skierowany do 4. Pułku Dragonów w Lubinie, skąd został wysłany na front I wojny światowej – najpierw do Galicji, gdzie służył do grudnia 1916 r., walczył m.in. pod Stanisławowem, a następnie do Francji, gdzie znajdował się do końca wojny w listopadzie 1918 r.

Po powrocie w grudniu do macierzystego pułku w Lubiniu zdezerterował z armii niemieckiej, a 6 stycznia 1919 r. przyłączył się do Powstania Wielkopolskiego. Został przydzielony do 5. kompanii gostyńskiej, a następnie skierowany do oddziałów kawalerii formowanych pod Wschową. W powstaniu walczył m.in. pod Lesznem, Bojanowem i Wschową. W marcu 1919 r. został awansowany na starszego ułana, a następnie został skierowany do formowanego w Biedrusku 2. (później 16.) Pułku Ułanów Wielkopolskich. 17 stycznia 1920 r. kawalerzyści wkroczyli do Bydgoszczy, do której następnie przeniesiono koszary 1. PUW. Dwa miesiące później otrzymał awans na starszego kaprała. W tym samym czasie wraz ze swoim pułkiem wyruszył na wojnę polsko-bolszewicką. Walczył w niej do października 1920 r. Wówczas został ranny pod Rakowem, za co otrzymał swój pierwszy Krzyż Walecznych.

Numer rejestru *266/92* **Dokument urodzenia.**
 (Tylko ważny w sprawach ubezpieczenia na wypadek choroby, nieszczęśliwego wypadku, niezdolności do pracy w starość oraz w sprawach opieki nad wdowami i sierotami.)
 Imię i nazwisko: *Franciszek Ratajczak*
 Data urodzenia (wypisać w słowach) i miejscowość: *piątnastego listopada roku tysiąc osiem set dwadzieścia trzeciego w Lubinie*
 Imię i nazwisko oraz zawód ojca: *Franciszek Ratajczak kapturnik*
 Imię i nazwisko rodowej matki: *Wiktoria Kucielak*
Janów, dnia *7. grudnia* 19*32*
 Urzędnik stanu cywilnego.
 (Pieczęć) *J. Kucielak* (Podpis)

Odpis aktu urodzenia Franciszka Ratajczaka, 7 grudnia 1932 r.

Zaproszenie na ślub Stanisławy Stachowskiej i Franciszka Ratajczaka, maj 1931 r.

Zdjęcie ślubne Stanisławy Stachowskiej i Franciszka Ratajczaka, 1931 r.

Od marca do kwietnia 1921 r. Franciszek Ratajczak brał udział w kursie sierżantów w Śremie, a latem został mianowany podoficerem zawodowym Wojska Polskiego. Od listopada do grudnia tego samego roku uczestniczył z kolei w kursie spółdzielni żołnierskich w Poznaniu. W październiku następnego roku został awansowany do stopnia plutonowego. Zachowane fotografie wskazują, że przez pewien czas w latach 20. Franciszek Ratajczak służył w 22. Pułku Ułanów Podkarpackich. W lutym 1927 r. został przeniesiony z 16. Pułku Ułanów Wielkopolskich do 5. szwadronu kawalerii Korpusu Ochrony Pogranicza w Żurnie na Wołyniu, z którego skierowano go – prawdopodobnie w pierwszej połowie 1931 r. – do 17. szwadronu kawalerii KOP w Rokitnie. Pełnił w nim funkcję szefa szwadronu.

2 czerwca 1931 r. poślubił w Poniecu Stanisławę Stachowską (1911–1994), córkę, poległego w trakcie I wojny światowej, Szczepana (1886–1914 lub 1915) i Stanisławy z Wojciechowskich, 2. voto Krygier (1888–1969). Ze swoją żoną Franciszek Ratajczak doczekał się trojga dzieci: Krystyny Marii (ur. w 1932), Henryka Franciszka (1934–2002) i Edwarda Józefa (1941–2017).

Franciszek Ratajczak z żoną Stanisławą oraz dziećmi Krystyną i Henrykiem na Wołyniu, ok. 1938 r.

Stoją od lewej: Jan Korościński, Franciszek Ratajczak, Marian Przędzicki, Antoni Krawczyk; siedzą: Serafina Korościńska, Stanisława Ratajczak, Bornisława Przędzicka, Konstancja Krawczyk; dzieci: Anatol Korościński, Henryk Ratajczak, Krystyna Ratajczak, Aleksander Korościński, Lenin na Polesiu, 1936 r.

Legitymacja poświadczająca, że Stanisława Ratajczak jest żoną starszego wachmistrza Franciszka Ratajczaka, Sarny, 13 grudnia 1937 r.

Franciszek Ratajczak,
ok. 1945-1949

W wrześniu 1932 r. został przeniesiony do 16. szwadronu kawalerii Korpusu Ochrony Pogranicza w Leninie na Polesiu, gdzie pełnił kolejno funkcje: zastępcy dowódcy plutonu (1933-1935), szefa szwadronu (1935-1936), dowódcy plutonu (1936-1939). W 1935 r. został awansowany na starszego wachmistrza. Latem 1936 r. 16. szwadron został przeniesiony do Bystrzyc nad Słuczą na Wołyniu, gdzie stacjonował do wybuchu wojny.

Po kampanii wrześniowej Franciszek Ratajczak został zdemobilizowany 27 września 1939 r. Pozostał z rodziną w Bystrzycach. Zimą 1940/1941 r., w wyniku braku możliwości leczenia problemów zdrowotnych, które miał jeszcze przed wojną, przestał chodzić.

W 1943 r. wraz z rodziną uciekł z Wołynia do Tarnowa, gdzie przebywali jego wywiezieni z Ponieca do Generalnej Guberni teściowie. W 1945 r. rodzina Ratajczaków powróciła w rodzinne strony i osiadła w Lesznie, gdzie otrzymała mieszkanie przy ulicy Lipowej.

Franciszek Ratajczak zmarł 6 sierpnia 1949 r. w Lesznie i został pochowany trzy dni później na miejscowym cmentarzu parafialnym przy ul. Kąkolewskiej. Jego żona Stanisława zmarła 13 maja 1994 r. w Warszawie, gdzie spoczywa na cmentarzu Bródnowskim.

Franciszek Ratajczak był odznaczony: Krzyżem Walecznych (dwukrotnie), Brązowym Krzyżem Zasługi, Medalem Pamiątkowym za Wojnę 1918–1921, Medalem Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości, brązowym Medalem za Długoletnią Służbę, Odznaką za Rany i Kontuzje, Odznaką pamiątkową 16. Pułku Ułanów Wielkopolskich, Odznaką pamiątkową Korpusu Ochrony Pogranicza, Państwową Odznaką Sportową klasy II/1.

Leszno, dn. 26 czerwca 1948r.

Batajczak Franciszek
Leszno, ul. Lipowa Nr. 70 a.5.

P r o ś b a

o przeniesienie w stan spoczynku
przysianie emerytury i weryfikacje.

Do

Obywatela Ministra Obrony Narodowej

w Warszawie

Tworząc się na dekret z dnia 3.4.1948r.
o służbie wojskowej oficerów w.R. ogłoszony w Dz. U. Nr. 20,
por. 395 z dnia 16.4.48. art. 62, 64 i 65 jako podoficer zawodowy
w służbie do dnia 27 września 1939 r.

roszę o weryfikację stopnia i przeniesienie
mnie w stan spoczynku z przysianiem zaopatrzenia emerytalnego

W związku powyższym wyraziłbym wielką wdzięczność
zaświadczenia wojakowską o zwolnieniu od obowiązkowej służby
wojskowej z powodu mego złego stanu zdrowia.

Kadencją, za ostatni mój przysiały wojskowy był : A.O. K. K. K.
dron kawalerii, Bystrzyna na Świątyni, w stopniu st. naczelnika
pełniącego obowiązki 8-ty plutonu.

Z chwilą wybuchu wojny polsko-niemieckiej,
1.IX.1939 r. brałem w niej udział, 27.IX.39r. zdecydowanie
po ukończeniu działań wojennych wróciłem do domu.

1 znak.

/Batajczak Franciszek/
/st. nacz. zawod. b.16 pułk./

Pismo Franciszka Ratajczaka do Ministra Obrony
Narodowej, 28 czerwca 1948 r.

[illegible]

Książeczka rodzinna Franciszka i Stanisławy Ra-
tajczaków (poświadczenie ślubu cywilnego i kościel-
nego)

Kolekcja Felicji Skrzypczak-Krzywińskiej (oprac. Alicja Bodylska, Bogdan Radys)

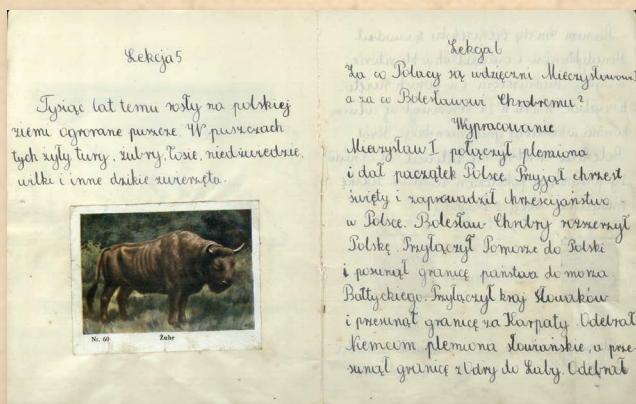
Felicja Teofila Skrzypczak-Krzywińska urodziła się 31 marca 1924 r. w Lesznie. Ojciec Bolesław (1887–1938) był aptekarzem, mama Anna (1897–1962) z domu Perek, prowadziła dom. Felicja miała troje rodzeństwa: Bolesława (1920–2015), Cecylię (1922–2006) i Stefana (ur. w 1927 r.).

Edukację rozpoczęła w 1930 r. w Szkole Ćwiczeń przy Seminarium Nauczycielskim Żeńskim w Lesznie. W tym samym roku została zuchem ZHP. W 1936 r. rodzina przeniosła się do Bydgoszczy, gdzie ojciec otrzymał koncesję na prowadzenie apteki. Tam kontynuowała naukę w Gimnazjum Żeńskim Miasta Bydgoszczy i należała do drużyny harcerek.

W 1938 r., gdy zmarł jej ojciec, mama wysłała Felicję i jej młodszego brata Stefana pod opiekę swoich rodziców do Leszna. W czasie wojny Felicja podjęła pracę w biurze niemieckiej fabryki „Brandt und Dencker”. Praca biurowa wymagała ukończenia kursu stenografii w języku niemieckim, na który uczęszczała na przełomie 1941 i 1942 r. Kontynuowała naukę na tajnych kompletach w gimnazjum i sama uczyła młodsze dzieci.

Stary wachmistrz Józef Krzywiński z żoną i synkiem, dwudziestolecie międzywojenne, z zasobu APL

Fragment zeszytu szkolnego do historii Felicji Skrzypczak z roku szkolnego 1932/1933, z zasobu APL

Legitymacja szkolna uczennicy państwowego Seminarium Żeńskiego w Lesznie Felicji Skrzypczak, 21 sierpnia 1935 r., z zasobu APL

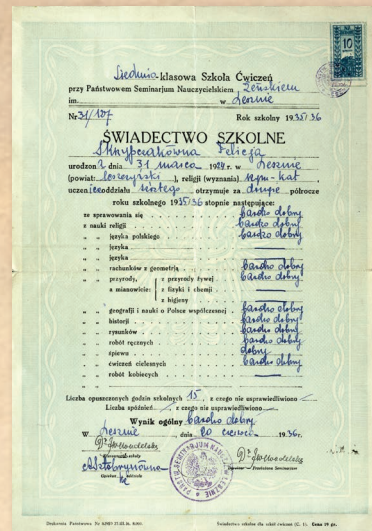

Przygotowała z grupą uczestniczek tajnego nauczania przedstawienia „Zemsty” Aleksandra Fredry, które realizowano potajemnie w prywatnych mieszkaniach. W okresie od sierpnia 1944 r. do stycznia 1945 r. zmuszona była do kopania rowów przeciwczołgowych i budowy umocnień ziemnych w Kościanie. Pod koniec wojny Niemcy zmusili Felicję do odbycia kursu sanitarnego i udzielania pierwszej pomocy. Te umiejętności umożliwiły jej podjęcie pracy przy rannych w szpitalu wojskowym po wkroczeniu do Leszna Armii Czerwonej.

Po wojnie podjęła naukę w Liceum Humanistycznym w Lesznie i w 1946 r. zdała maturę. Reaktywowała w Gimnazjum i Żeńskim Liceum drużynę harcerek. Pełniła funkcję przybocznej Hufca Harceerek w Lesznie. Rozpoczęła też studia na Wydziale Chemii Uniwersytetu Poznańskiego. Tytuł magistra filozofii z zakresu chemii uzyskała w 1950 r. Otrzymała też dyplom profesora szkół średnich.

Po studiach podjęła pracę w Gdańsku w Państwowym Liceum Ogólnokształcącym dla Dorosłych, następnie w Studium Nauczycielskim oraz Technikum Przemysłu Spożywczego, W 1979 r. przeszła na emeryturę.

W 1980 r. zaangażowała się w tworzenie „Solidarności” w gdańskiej Oświacie i Koła Solidarności Nauczycieli Emerytów. Współpracowała z pierwszym Zarządem Solidarności Nauczycielskiej w Gdańsku.

Świadectwo ukończenia przez Felicję Skrzypczak szóstego oddziału Szkoły Ćwiczeń w Lesznie, 20 czerwca 1936 r., z zasobu APL

Nielegalne przedstawienie okupacyjne „Zemsta czyli walka o mur graniczny” Aleksandra Fredry, od lewej F. Skrzypczak, Janka Jaziłowska, Mirka Zeidlówna, czerwiec 1943 r., z zasobu APL

Uczestnicy przedstawienia Fredry na podwórku Państwa Jaziłowskich, na pierwszym planie Pan Jaziłowski z żoną, czerwiec 1943 r., z zasobu APL

Felicja Skrzypczak (pierwsza z lewej) na obozie harcerskim w Chobienicach, lipiec 1947 r., z zasobu APL

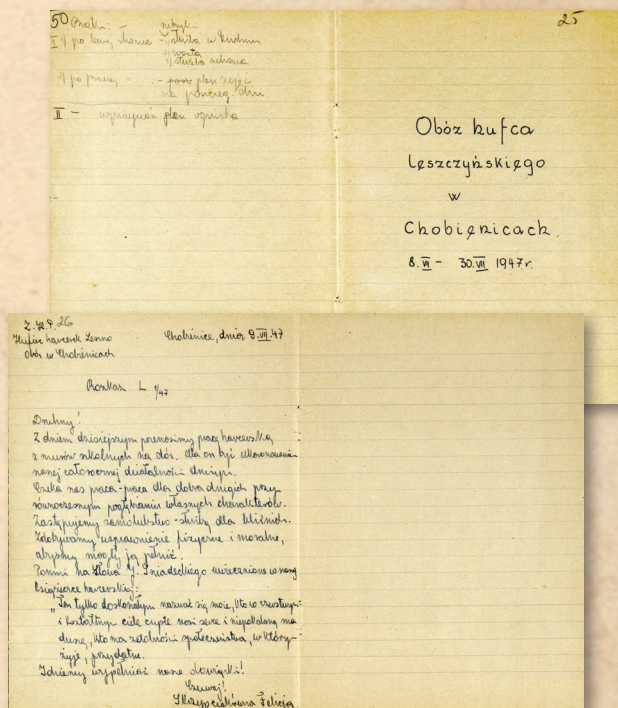
Do czynnej służby w harcerstwie wróciła w 1982 r., wstępując do Kręgu Seniorów Harcerskich „Korzenie” Chorałwi Gdańskiej. W 1986 r. otrzymała awans na stopień harcmistrzyni, weszła do Rady Kręgu, była jego sekretarką. Przez wiele lat była kwatermistrzem na trasach seniorów Harcerskiego Rajdu Rodło. Specjalne kontakty utrzymywała z rodzimym środowiskiem harcerskim, Komendą Hufca i Kręgiem Seniorów „Leszczyna” w Lesznie.

W 1948 r. wyszła za mąż za Sylwestra Krzywińskiego (1922–2000), mgr. inż. konstruktora budowy okrętów Stoczni Gdańskiej. Mają troje dzieci: Zbigniewa (ur. w 1949 r.) Marię (ur. w 1951 r.) i Hannę (ur. w 1957 r.). Felicja mieszka w swoim domu w Gdańsku pod opieką najbliższej rodziny.

Za pracę zawodową i społeczną jest wyróżniona: Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Złotym Krzyżem „Za Zasługi dla ZHP”, Srebrnym Krzyżem „Za Zasługi dla ZHP”, Rozetą z Mieczami do Krzyża „Za Zasługi dla ZHP”, Medalem 30-lecia Polski Ludowej, Medalem za Zasługi dla Gdańska, Odznaką za Zasługi dla Związku Kombatanów i Byłych Więźniów Politycznych, Złotą Odznaką Sekcji Krajowej Oświaty i Wychowania „Solidarność”, Srebrną Odznaką Sekcji Krajowej Oświaty i Wychowania „Solidarność”, Honorową Brązową Odznaką za Zasługi dla Leszczyńskiej Chorałwi ZHP, odznaką Zasłużony Instruktor Chorałwi Gdańskiej ZHP, Medalem 100-lecia ZHP w Lesznie.

Zjazd uczestników tajnego nauczania w Lesznie, 1978 r., z zasobu APL

Zeszyt z Obozu Hufca Leszczyńskiego w Chobienicach, lipiec 1947 r., z zasobu APL

Kolekcja Tadeusza Solli (oprac. Alicja Budyńska)

Tadeusz Solla urodził się w Lesznie 19 października 1921 r., jako syn Franciszka i Heleny z domu Karolczak.

W wieku 8 lat, wraz z bratem Witoldem (ur. w 1920) wstąpił do Drużyny Harcerskiej im. Orłąt Lwowskich w Lesznie, a w 1936 r. przeszedł do powstałej 7. Drużyny ZHP zwanej „Siódemką”.

W 1939 r. ukończył Szkołę Rzemieślniczo-Przemysłową w Poznaniu i zatrudnił się jako ślusarz maszynowy w Państwowych Zakładach Lotniczych w Rzeszowie. Gdy wybuchła II wojna światowa, powrócił do Leszna i pracował w Zakładach Miejskich. W październiku 1939 r. reaktywowała się w Lesznie konspiracyjna drużyna harcerska „Siódemka”, której komendantem został Otto Roszak, a Tadeusz Solla został zastępowym. Do jego głównych zadań należało zbieranie informacji o działalności okupanta na terenie miasta. W maju 1940 r. Gestapo wpadło na ślad działalności drużyny. Tadeusz Solla został aresztowany 26 sierpnia 1940 r. Początkowo przebywał w więzieniu w Lesznie, a następnie w Rawiczu i Poznaniu. Często był przesłuchiwany i torturowany. W maju 1941 r. stanął przed Sądem Wojennym w Poznaniu. Został skazany na 3 lata ciężkiego więzienia i ponownie osadzony w więzieniu w Rawiczu. W początkach 1944 r. został przeniesiony do obozu koncentracyjnego Gross-Rosen, gdzie przebywał aż do wyzwolenia.

Numer rejestru 484 21 Dokument urodzenia.

(Tylko ważny w sprawach ubezpieczenia na wypadek choroby, niebezpiecznego wypadku, niezdolności do pracy i na starość oraz w sprawach opieki nad wdowami i sierotami.)

Imię i nazwisko Tadeusz Włodzisław Solla

Data urodzenia (wypisać w słowach) i miejscowość: dziwien kwartego poś-
dziernika 1921 w Lesznie

Imię i nazwisko oraz stan ojca: Franciszek Solla elektrotech.

Imię i nazwisko rodowe matki: Heleny z domu Karolczak
Leszno, dnia 22 października 1921

Urzędnik stanu cywilnego.
[Podpis] (Podpis.)

(Pieczęć.)

Drukarnia „POL” T. z o. p. Poznań

Dokument urodzenia Tadeusza Solli, 1921 r., z zasobu APL

Powrócił do Leszna, gdzie pracował na kolei oraz działał w harcerstwie nieprzerwanie aż do swojej śmierci. Już w 1945 r. uczestniczył w reaktywowaniu 7. Drużyny Harcerskiej przy Leszczyńskim Węźle PKP. Otrzymał kolejno stopnie: przewodnika, podharcmistra i harcmistrza. Aktywnie działał w Związku Bojowników o Wolność i Demokrację, zbierał dokumenty i pamiątki związane z „Siódmką”. W 1953 r. poślubił Gertrudę z domu Freigant. Mieli dwójkę dzieci: Jerzego (ur. w 1955 r.) i Barbarę (ur. w 1958 r.).

Zmarł 25 lutego 1982 r. w Lesznie.

Otrzymał liczne odznaczenia, m.in: srebrny i złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal Zwycięstwa i Wolności, Odznakę Grunwaldzką, Krzyż Zasługi dla ZHP.

7. Drużyna Harcerska w Lesznie. Siedzą od lewej: Józef Zasieczny, Otto Roszak, Jan Pecold, Florian Bartkowiak, Wielgosz, Józef Kucharski, Stanisław Otulak. Stoją od lewej: Tamborski, Jezierski, Witold Solla, Stefaniak, Józef Hondschka, Rydlewicz, Roman Brychcy, Jagodziński, Antoszkiewicz, Kramarczyk, Ludwik Majchrzak, 1938 r., z zasobu APL

7. Drużyna Harcerska im. gen. Henryka Dąbrowskiego, obóz letni w Żelaznie, 1937 r., z zasobu APL

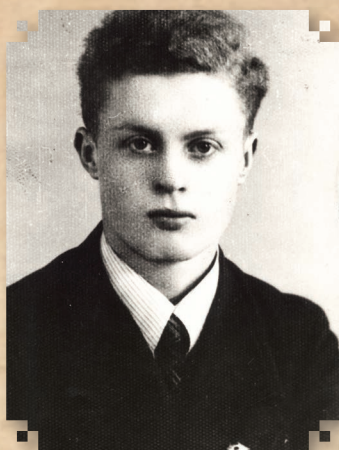

Kurs zastępowych w Boszkowie, 1938 r., z zasobu APL

Przemarsz 7. Drużyny Harcerskiej ze sztandarem hufca. Prowadzi hufcowy Jan Kuczkowski, 25 września 1938 r., z zasobu APL

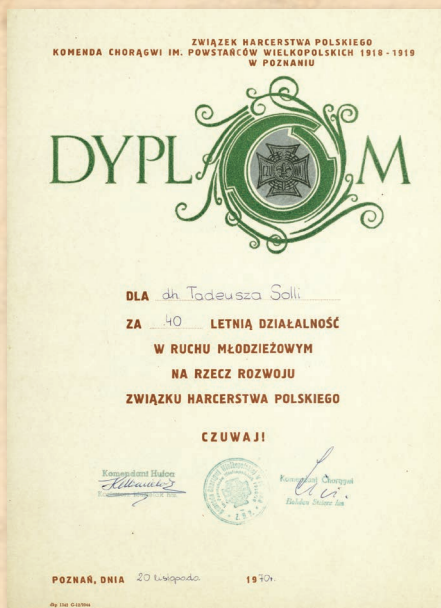
Tadeusz Solla, ok. 1938 r., z zasobu APL

Pierwszy transport jeńców francuskich. Wodociągi w Lesznie. Polacy (bez koszul) stoją od lewej: Tadeusz Solla, Hadryś, Władysław Marcinkowski, Bartkowiak, NN, Rymarkiewicz, 1940 r., z zasobu APL

Karta powołania Tadeusza Solli do Rejonowej Komendy Uzupełnień w Kościanie, 14 lipca 1945 r., z zasobu APL

Dyplom dla druha Tadeusza Solli za działalność na rzecz rozwoju Związku Harcerstwa Polskiego, 20 listopada 1970 r., z zasobu APL

Tadeusz Solla, ok. 1980 r., z zasobu APL

Kolekcja Jana Stróżyńskiego (oprac. Alicja Bodylska)

Jan Stróżyński urodził się 3 stycznia 1895 r. w Skoraszewicach (powiat Gostyń), jako syn Tomasza i Józefy z domu Michalak. Ukończył czterooddziałową szkołę powszechną i następnie wyuczył się zawodu piekarza. W 1915 r. został wcielony do armii niemieckiej, w której służył do 1918 r.

W grudniu 1918 r., po ucieczce z armii niemieckiej, wstąpił jako ochotnik do Powstania Wielkopolskiego. Zorganizował w rodzinnych Skoraszewicach oddział powstańczy, z którym wyruszył pod Rawicz, gdzie toczyły się walki. Walczył pod Rawiczem, Słupią Kapitulną i Zdunami.

Po zakończeniu Powstania Wielkopolskiego pozostał w wojsku. Początkowo służył w 74. Górnośląskim Pułku Piechoty w Lublińcu, a następnie w 55. Poznańskim Pułku Piechoty w Lesznie – garnizon w Rawiczu. Służbę zakończył w stopniu podoficera zawodowego.

Zdjęcie Jana Stróżyńskiego i żony Jadwigi z domu Heinze, z gośćmi weselnymi, 1924 r.

Jan Stróżyński (w środku) z kolegami z wojska, ok. 1923 r.

Zaświadczenie o ukończeniu kursu w Centralnej Szkole Podoficerów Zawodowych Piechoty, wystawione 31 stycznia 1924 r.

Ukończył także kurs doszkalający w Centralnej Szkole Podoficerów Zawodowych Piechoty w Chełmnie. W roku 1934 przystąpił do nadzwyczajnego egzaminu z zakresu 7-klasowej szkoły powszechnej. Został odznaczony Krzyżem Walecznym i Medalem Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości

23 października 1922 r. zawarł małżeństwo z Józefą Miedzińską, z którą miał syna Waleriana urodzonego w 1924 r. Józefa Miedzińska zmarła krótko po porodzie – 17 marca 1924 r.

Drugie małżeństwo zawarł 17 listopada 1924 r. z Jadwigą Heinze. Małżeństwo doczekało się czwórki dzieci: Tadeusza (ur. w 1926 r.), Zdzisławy (ur. w 1930 r.), Marii (ur. w 1937 r.) i Jolanty (ur. w 1939 r.).

W październiku 1939 r. został aresztowany. Przebywał w więzieniu we Wronkach i w Poznaniu. Został stracony 15 sierpnia 1941 r., przez Niemców w więzieniu w Poznaniu.

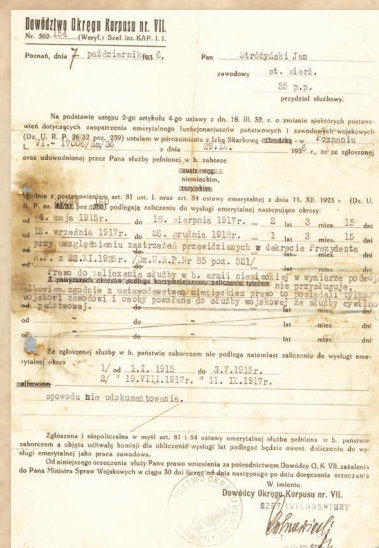
Jan Stróżyński w Wojsku Polskim, ok. 1930–1935

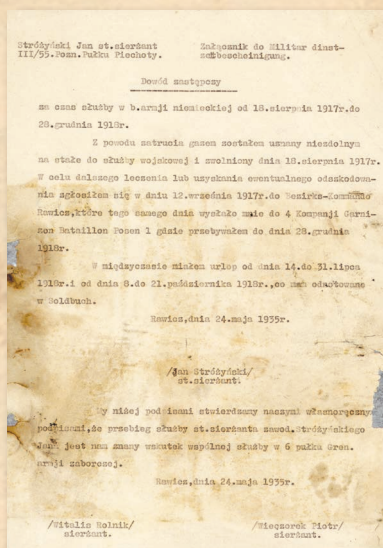
Jan Stróżyński (pierwszy od lewej) z rodziną, ok. 1930 r.

Jan i Jadwiga Stróżyńscy z dziećmi, ok. 1930–1932

Zaświadczenie potwierdzające przebieg służby Jana Stróżyńskiego w armii niemieckiej, 7 października 1936 r.

Dowód zastępczy potwierdzający przebieg służby w okresie od 18 sierpnia 1917 r. do 28 grudnia 1918 r., złożony 24 maja 1935 r.

Kolekcja Stanisława Voelkela (oprac. Alicja Bodylska, Barbara Ratajewska)

Stanisław Voelkel urodził się 15 listopada 1886 r. w Kobylinie, w rodzinie mistrza krawieckiego Gustawa i Marii z domu Leopold. W 1903 r. skończył szkołę powszechną w Kobylinie. Od 1905 r. pracował w różnych miastach w sklepach żelaznych, kształcąc się w zawodzie handlowca.

We Wschowie osiedlił się w 1911 r. Zatrudnił się w firmie Otto Kurapkata, który był właścicielem sklepu żelaznego. W 1915 r. powołany został do niemieckiego wojska. Jesienią 1918 r. zaangażował się we Wschowie w działalność narodową. Był jednym ze współpracowników Jana Metelskiego. Został aresztowany 7 stycznia 1919 r. Osadzono go w obozie dla internowanych w Żaganiu, zwolniono po siedmiu miesiącach.

W 1920 r. zamieszkał w Lesznie. W 1921 r. ożenił się z Józefą z domu Sobańska. Małżeństwu urodziło się pięcioro dzieci: Janusz (1923–1924), Bożena (1924–1925), Jan (ur. w 1925 r.), Witold (ur. w 1926 r.) i Teresa (ur. w 1928 r.). W okresie międzywojennym Stanisław Voelkel prowadził w Lesznie firmę handlową. W październiku 1939 r. znalazł się w gronie osób aresztowanych, z których dwadzieścia zostało rozstrzelanych. Wkrótce Stanisław Voelkel został wraz z rodziną wysiedlony do Generalnego Gubernatorstwa. Zamieszkał w Tarnowie.

Po wojnie powrócił do Leszna, gdzie do czasu przymusowego upaństwowienia prowadził własną firmę. Zmarł 8 lutego 1976 r. w Lesznie.

Józefa Sobańska, ok. 1915 r.

Stanisław Voelkel, ok. 1918 r.

Ulotka reklamowa sklepu Stanisława Voelkela, 1920 r.

Stanisław i Józefa z dziećmi – Jan stoi drugi od lewej, Witold siedzi na pierwszym planie, a Teresa na kolanach mamy, ok. 1928–1929

Józefa Voelkel, 1932 r.

Dzieci Stanisława i Józefy Voelkel, od lewej Jan, Witold i Teresa, ok. 1932 r.

Życzenia bożonarodzeniowe od dzieci dla Stanisława i Józefy Voelkel, 1937 r.

Stanisław Voelkel, 1946 r.

Leszno, d. _____ 193

STANISŁAW VOELKEL DAWNIEJ ALFRED STRÉCKER
Telefon Nr. 61. **LESZNO** M. Piłsudskiego 38
Skład żelaza, materiałów budowlanych,
sprzętów domowych i kuchennych

RACHUNEK

dla _____

Rachunek firmowy sklepu Stanisława Voelkela

Stanisław Voelkel, Leszno (Pozn.)
Tel. 566 Rok zał. 1889 Ulica Słowiańska 35 Adres telegr. Voelkel Leszno
Żelazo sztabowe, belki żelazne I i wszelkie materiały budowlane. Narzędzia. Okucia do
budowli i mebli. Sprzęty domowe i kuchenne. Szkło Porcelana. Maszyny i narzędzia rolnicze

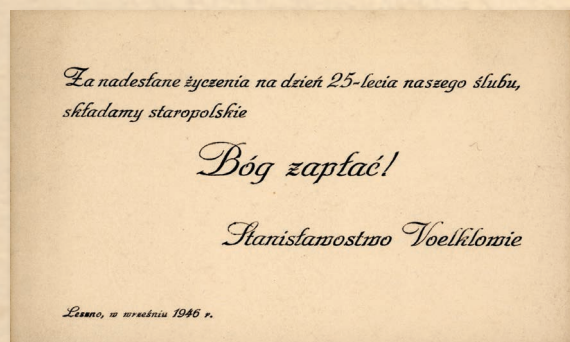
Leszno, dnia _____ 19... r.

Pocztówka

Pan _____
Firma _____

PPZG Leszno 520 10 5 50 1000 13 K-1-10386

Karta pocztowa z reklamą sklepu Stanisława Voelkela, 1960 r.

Podziękowanie Stanisławostwa Voelkelów za nadesłane życzenia z okazji 25. rocznicy ślubu, 1946 r.

50. rocznica ślubu Józefy i Stanisława Voelkel, 1971 r.

Kolekcja Franciszka Walkowiaka (oprac. Alicja Bodyłska)

Franciszek Walkowiak urodził się 1 grudnia 1901 r. w Kołacinie (pow. Śrem), jako syn Józefa i Franciszki z domu Sobik. Walczył w Powstaniu Wielkopolskim. 28 czerwca 1919 r. został powołany do wojska i wcielony do 58 pp. W czasie wojny polsko-bolszewickiej, w marcu 1920 r. skierowano go na front . Miał przydział jako woźnica w piechocie. Walczył na froncie do 2 sierpnia 1920 r., kiedy to został ranny w prawą rękę podczas walk w okolicach miejscowości Prużana (Białoruś). Przebywał w szpitalu w Wadowicach, gdzie uratowano mu przed amputacją rękę, choć nigdy już do pełnej sprawności nie wrócił.

20 lutego 1922 r. poślubił Teodozję Przybylak i zamieszkał w Wojciechowie koło Jaraczewa. Mieli siedmioro dzieci: Stanisława (ur. 1922), Antoniego (ur. 1926), Helenę (ur. 1929), Janinę (ur. 1931), Józefa (ur. 1935), Zofię (ur. 1937) i Jana (ur. 1939). Po wybuchu II wojny światowej wraz z rodziną został przymusowo wysiedlony do miejscowości Rusko, a następnie skierowany na roboty do Niemiec. Pracował tam m.in. jako robotnik w porcie rzeczny na Łabie w Dreźnie. Jego najstarsi synowie – Stanisław oraz Antoni, pracowali u niemieckich rolników w ramach programu „wychowanie przez

Franciszek Walkowiak, 1942 r.

Franciszek Walkowiak, okres okupacji

[illegible]

Legitymacja wojskowa Franciszka Walkowiaka (strony 1, 6-7), 1925 r.

pracę”. Stanisław zmarł w 1944 r., po odbyciu wyroku w Zakładzie Karnym w Rawiczu i w obozie w Żabikowie, gdzie został skierowany za ucieczkę z miejsca pracy.

Franciszek w maju 1945 r., przez Wrocław i Głogów, trafił na ziemie odzyskane do miejscowości Stara Stróża (obecnie Stare Strącze w gminie Sława). Został sołtysem. Był komendantem Ochotniczej Straży Pożarnej i członkiem Stronnictwa Ludowego. Zmarł 25 grudnia 1949 r.

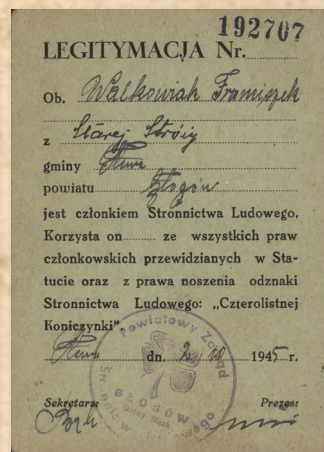
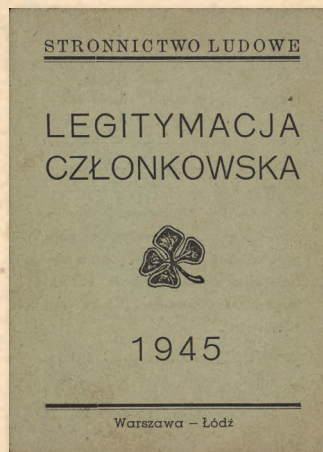
Franciszek Walkowiak (czwarty od lewej) wraz z robotnikami przymusowymi w miejscowości Riesa, Niemcy, 1940 r.

Franciszek Walkowiak (siedzi na krześle pierwszy od prawej) wraz z robotnikami przymusowymi w miejscowości Riesa, Niemcy, 1940 r.

Franciszek Walkowiak (stoi drugi od prawej) wraz z robotnikami przymusowymi w miejscowości Riesa, Niemcy, 1940 r.

Legitymacja członkowska Stronnictwa Ludowego, wystawiona Franciszkowi Walkowiakowi (awers i rewers), 1945 r.

WYSTAWA „Niezwykłe historie zwykłych ludzi. Archiwa Rodzinne Niepodległej”

Scenariusz: Alicja Bodylska

KATALOG

Na okładce wykorzystano zdjęcie Bronisława Kotlarskiego w mundurze „Sokoła”, 1930 r.

Projekt okładki: Marcelina Walkowiak

Opracowanie graficzne i skład: MBP w Lesznie – Irena Walachowska

Redakcja językowa: Janina Chodera

Reprodukcje fotografii i dokumentów: Alicja Bodylska, Mateusz Gano

Wydawca: Archiwum Państwowe w Lesznie

Copyright by: Archiwum Państwowe w Lesznie, 2020

ISBN 978-83-947025-7-1

Druk: Poligrafia Salezjańska w Krakowie

niepodległa

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

Dofinansowano ze środków Ministra
Kultury i Dziedzictwa Narodowego
w ramach Programu Wieloletniego
NIEPODLEGŁA na lata 2017–2022

 **ARCHIWA
PAŃSTWOWE**
ARCHIWUM PAŃSTWOWE W ŁĘSZNIE

 **ARCHIWA
RODZINNE**
NIEPODLEGŁEJ